Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice

Year-Book „Petre Andrei" University from Iasi
Fascicle: Law, Economic Science, Political Sciences
ISSN: 2248-1079

Coverd in: CEEOL, Index Copernicus, Ideas RePeC, Socionet, Econpapers

ISSUES CONCERNING GOVERNMENT'S FORMATION AND FUNCTIONING IN ROMANIA AFTER 1989

[*Probleme privind formarea şi funcţionarea guvernului în România după 1989*]

Ciprian IFTIMOAEI

Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307

Published by:
Lumen Publishing House
On behalf of:
„Petre Andrei" University from Iasi

Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989

[Probleme privind formarea şi funcţionarea guvernului în România după 1989]

Ciprian IFTIMOAEI[1] [2]

Abstract

Government is one of the most important and distinct state institutions, the one who carries out the country's domestic and foreign policy, exercising general management of the government. This important political institution is located closest to the citizens, both by central structures and by the local, administrative activity. The analysis of the government in the constitutional architecture of Postcommunist Romania will focus on legislative issues concerning the government's formation and functioning, the "infra-executive" relationship (between the government and the presidency), conflictual aspects of postcommunist governments, and the impact of government's size on the political related to the hystorical perioad after 1989. Also, the analysis will include the quantitative aspects of governance (government formulas, dimensions of post-revolutionary governments, the number of governmental portfolios, intergovernmental mobility). A major source of conflict within the executive is generated by the configuration mode and running a coalition government. As we shall see, political consensus is the exception rather than the rule in the functioning of the coalition government in Romania, and when done often rely on "compromises compromising". The size and stability of the government are two issues that are dealt with political

1 Ciprian IFTIMOAEI – Post-PhD Fellow in Political Sciences within „Al.I. Cuza" University of Iaşi and associate lecturer at the Department of Political Sciences, International Relations and European Studies, Faculty of Philosophy and Social-Political Sciences, „Al.I. Cuza" University of Iaşi, ciftimoaei@yahoo.com.

2 Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Tineri cercetători de succes – dezvoltare profesională în context interdisciplinar şi internaţional": POSDRU/159/1.5/S/ 132400, proiect cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 şi implementat de Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj în colaborare cu Academia Română – Filiala Cluj, Universitatea din Bucureşti, Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi şi Universitatea de Vest din Timişoara.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

science and closely related to the types of cabinets and coalitions. The size of the cabinet depends on many factors including the complexity of governance issues that need to be answered in terms of administration and public policy, and the number and share of parties making up the coalition. In Postcommunist Romania, partidocracy defeated democracy and poor governance has become commonplace rather than the exception.

Keyword:

Government, governance, governmental elites, conflict, consensus, governmental dimension and stability, democratic consolidation.

Pentru a guverna, elitele politice de oriunde au la dispoziţie o maşinărie birocratică (guvern, cabinet, executiv, consiliu de miniştri) prin care legile, politicile publice, programele guvernamentale şi, în ultimă instanţă, deciziile politice sunt duse la îndeplinire. Pentru politologul francez Jean Blondel, „Executivul este (...) un punct cheie, dacă nu chiar *punctul-cheie* al vieţii politice".[3] Fără a părea exagerată, aserţiunea politologului francez capătă greutate în special când avem în vedere ţări aflate în tranziţie, democraţii emergente sau în curs de consolidare în care, conform percepţiei publice, tot ceea ce se întâmplă sau nu se întâmplă este din „vina" guvernului.

Referindu-se la „impactul guvernelor", Blondel consideră că este un contrast destul de evident între ceea ce cred cetăţenii că poate face guvernul şi ceea ce acesta poate face efectiv. De asemenea, este dificil de evaluat care este impactul concret, măsurabil al guvernării asupra calităţii vieţii cetăţenilor unei ţări într-o unitate de timp bine determinată: „Trebuie făcută o distincţie între evoluţiile care au avut loc în mod *natural*, ca rezultat al schimbării sociale şi economice, şi cele atribuite deciziei guvernamentale, afirmă Blondel".[4] Rezultatele guvernării pot fi evaluate în funcţie de anumite „repere" cum ar fi:

- eficienţa şi eficacitatea ducerii la îndeplinire a programului de guvernare;
- aşteptările populaţiei combinate cu priorităţile de pe „agenda publică";
- îndeplinirea atribuţiilor şi responsabilităţilor, aşa cum sunt prevăzute în legislaţia în vigoare;

3 Jean Blondel, Guvernarea comparată, Editura Institutul European, Iaşi, 2009, p. 275.
4 Ibidem, p. 291.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

- exigenţele partenerilor instituţionali internaţionali (*aquis*-ul comunitar, criteriile politice de la Copenhaga);
- comparaţiile cu performanţele guvernelor ţărilor din aceeaşi „categorie".

Parafrazându-l pe autorul *Guvernării comparate*, am putea spune că este dificil de evaluat care este impactul guvernării asupra consolidării democratice din România. O astfel de întreprindere ştiinţifică poate urma cel puţin două strategii: 1) o analiză comparativă a consolidării democratice în ţările ex-comuniste cu accent pe impactul guvernării şi 2) o analiză a impactului guvernărilor din perioada tranziţiei democratice (1989-1996) *versus* guvernările din perioada consolidării democratice (1996-prezent).

1. Aspecte legale şi politice privind formarea şi funcţionarea guvernelor după 1989

Prin specificul şi atribuţiile sale, Guvernul constituie una dintre cele mai importante şi distincte instituţii ale statului, fiind cea care asigură realizarea politicii interne şi externe a ţării, exercitând conducerea generală a administraţiei publice. Fiind instituţia aflată cel mai aproape de cetăţeni, atât prin structurile centrale, cât şi prin cele de la nivel local, de activitatea executivului depinde realizarea aspiraţiilor şi intereselor populaţiei. În acord cu politologul Jean Blondel, înainte de a evalua performanţele guvernului, se impune să studiem care sunt „posibilităţile" sale legal-constituţionale şi administrative de a-şi duce la îndeplinire misiunea. Acestea se reflectă cel mai bine în evoluţia structurii, funcţiilor şi relaţiilor guvernului cu celelalte instituţii ale puterii.

În România, Executivul este „bicefal", puterea executivă fiind exercitată de Preşedinte ales prin vot direct şi de Guvern învestit în urma acordării încrederii de către Parlament. Preşedintele joacă un rol important în desemnarea primului-ministru în urma consultării partidului care are majoritatea absolută în Parlament sau, dacă nu există această majoritate, a partidelor parlamentare.[5] Conform unor cercetători ai sistemului politic românesc, precum Florin Abraham, „rolul şefului statului este pasiv în desemnarea premierului. (...) Funcţia pasivă a Preşedintelui României în desemnarea primului-ministru este evidenţiată de corelarea mai multor prevederi constituţionale, mai ales a dispoziţiei introduse în 2003, potrivit

5 Vezi Constituţia României, 2003, art. 102, parag. 1.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

căreia preşedintele nu-l poate destitui pe primul-ministru"[6]. Deşi din punct de vedere strict teoretic (constituţional), Preşedintele ia act de majoritatea parlamentară constituită după alegerile generale, au existat situaţii în politica românească postcomunistă în care şeful statului s-a implicat, mai mult sau mai puţin discret, în configurarea unei majorităţi parlamentare în jurul unei persoane care urma să fie desemnată în funcţia de prim-ministru. În 2005, preşedintele Traian Băsescu a „forţat" formarea unei majorităţi parlamentare în jurul Alianţei Dreptate şi Adevăr (Partidul Naţional Liberal – PNL şi Partidul Democrat – PD), cu Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR) şi Partidul Umanist Român – PUR redenumit Partidul Conservator (PC) şi „dezlipit" de PSD, ulterior declarat „soluţia imorală". În urma alegerilor prezidenţiale din 2009, preşedintele Traian Băsescu, reconfirmat în funcţie cu aproximativ 70.000 de voturi mai mult decât contra-candidatul Mircea Geoană, s-a implicat activ în crearea unei majorităţi parlamentare în jurul Partidului Democrat Liberal (PDL), cu participarea UDMR, Grupului minorităţilor naţionale din Parlament şi un grup constituit din parlamentari independenţi (aşa-numiţii „traseişti politici") care, ulterior, au înfiinţat UNPR. Referindu-se la dualitatea puterii executive, politologul Cristian Pîrvulescu consideră că, „...deşi guvernul este rezultatul voinţei comune a Preşedintelui şi Parlamentului, ar fi greu de presupus că acesta şi-ar putea exercita mandatul fără încrederea şefului statului"[7]. Rolul preşedintelui în desemnarea primului-ministru şi în formarea guvernului trebuie analizat ţinând cont şi de semiprezidenţialismul regimului din România. Preşedintele interacţionează cu Guvernul atunci când îl consultă în probleme urgente, când participă la şedinţele de guvern, caz în care le prezidează, când au loc remanieri sau demisii ale miniştrilor, când un ministru este trimis în judecată şi Preşedintele poate dispune suspendarea din funcţie. De asemenea, preşedintele îndeplineşte funcţia de preşedinte al Consiliul Suprem de Apărare al Ţării (CSAŢ), primul-ministru fiind vicepreşedinte al acestui organism cu rol în elaborarea, planificarea,

6 Florin Abraham, România de la comunism la capitalism, 1989-2004. Sistemul politic, Editura Tritonic, Bucureşti, p. 225.

7 Cristian Pîrvulescu, Democraţie fără instituţii. Scurt excurs asupra rolului instituţiilor într-o democraţie, în vol. ed. de Asociaţia Pro Democraţia, Cartea albastră a democraţiei. Un ghid al instituţiilor publice centrale din România, ediţia a 4-a, legislatura 2004-2008, ALDO Press, Bucureşti, 2006, p. LXVII.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

coordonarea politicii de securitate şi apărare naţională.[8] Când preşedinele participă la şedinţele de guvern, în virtutea prerogativelor constituţionale, atunci le prezidează. Subordonarea *de facto* primului-ministru faţă de preşedinte derivă şi din legimitatea pe care ultimul o are în vitutea votului popular.

Prima reglementare legislativă referitoare la structura şi activitatea Guvernului, apărută imediat după evenimentele din decembrie `89, a fost Decretul nr. 10 din 31 decembrie 1989 emis de către Consiliul Frontului Salvării Naţionale.[9] În cele nouă articole ale sale, *Decretul* stabileşte succint pricipalele atribuţii ale Guvernului şi modul de organizare al acestuia. Ca „organ suprem al administraţiei de stat"[10], Guvernul României organizează şi gestionează activitatea administrativă a ţării, bazându-se pe obiectivele cuprinse în programul Consiliului Frontului Salvării Naţionale (CFSN) şi punând în aplicare măsurile stabilite de acesta. Aşadar, Guvernului îi este atribuită puterea executivă. CFSN, o formă incipientă a Parlamentului, avea ca atribut desemnarea primului-ministru, care îşi forma cabinetul propriu doar cu aprobarea acestui for decident, fiind totodată răspunzător în faţa acestuia. Guvernul, aşa cum a fost el reglemetat prin *Decretul 10 din `89*, putea adopta hotărâri privind toate domeniile vieţii economice şi sociale cu majoritate simplă de voturi şi sub semnătura primului-ministru. Dacă se considera că hotărârile emise de către Guvern contraveneau „legilor şi decretelor în vigoare sau interesului poporului"[11], CFSN îşi rezerva dreptul de anulare a acestora. Alături de cabinetul de miniştri, componenţa structurii executive era completată de secretarul general al Guvernului, ce lua parte la toate şedinţele de lucru ale acestuia. Până la reglementările constituţionale din 1991, membrii guvernului nu puteau avea şi calitatea de deputat ori senator, concomitent cu exercitarea funcţiei guvernamentale.

Anterior promulgării legii fundamentale a statului, Constituţia României din 1991, actul normativ care va reglementa mult mai concret organizarea şi funcţionarea Guvernului României era Legea nr. 37 din 7 decembrie 1990, a cărei adoptare va duce la abrogarea Decretului nr. 10 din 31 decembrie 1989. În linii mari, procedura de formare a executivului se păstrează, cu menţiunea că desemnarea primului-ministru devine

8 Cristian Pîrvulescu, Politici şi instituţii publice, Editura Trei, Bucureşti, 2002, pp. 68-71.
9 Decretul nr.10, publicat în Monitorul Oficial nr. 9 din 31 decembrie 1989.
10 Idem, art. 1.
11 Idem, art. 6.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

atributul Preşedintelui, componenţa sa fiind stabilită, la propunerea primului-ministru, prin hotărâre de către Adunarea Deputaţilor şi Senatului. Guvernul este constituit din primul-ministru, miniştri de stat, miniştri şi secretari de stat. Rolul miniştrilor de stat era de a coordona, „sub conducerea nemijlocită a primului-ministru"[12], implementarea politicii guvernamentale şi implicit a miniştrilor care răspund de funcţionarea ministerelor. Membri ai guvernului, secretarii de stat conduceau activitatea departamentelor ministeriale şi răspundeau de îndeplinirea politicilor guvernamentale în faţa guvernului şi a ministrului cărora le erau subordonaţi.

Ca structură executivă, guvernul răspunde, în întregime, dar şi individual, în faţa parlamentului pentru modul în care duce la îndeplinire atribuţiile ce îi revin. Guvernul se întruneşte de două ori pe lună sau de câte ori este nevoie şi poate adopta hotărâri şi regulamente doar în prezenţa a jumătate plus unu din membrii săi. Adoptarea se face prin vot deschis al majorităţii simple a celor prezenţi, cu condiţia ca acestea să fie votate de cel puţin o treime din numărul total al membrilor guvernului. Membrii guvernului, fiecare pe linia sa de acţiune, pot propune proiecte de hotărâri privind domeniul de activitate de care răspund. De asemenea, guvernul poate propune parlamentului spre aprobare proiecte de legi şi dezbate propunerile legislative venite din partea acestuia şi care privesc în mod direct activitatea executivului.

În vederea rezolvării operative a problemelor curente şi pentru urmărirea modului de ducere la îndeplinire a măsurilor dispuse, în cadrul guvernului funcţiona un birou executiv compus din primul-ministru, miniştri de stat, ministrul finanţelor, ministrul justiţiei, ministrul de interne şi ministrul apărării naţionale. Legea nr. 37 din 1990 stabileşte mult mai concret atribuţiile ce cad în sarcina executivului, centrul de greutate al tuturor acestor atribuţii fiind stipulat în art. 14, lit. a: „asigură executarea, de către administraţia publică, a legilor şi a celorlalte dispoziţii normative date în aplicare acestora."[13] Una dintre atribuţiile extrem de importante pentru activitatea guvernamentală cu impact direct asupra dezvoltării naţionale o constituie gestionarea bugetului de stat. Guvernul elaborează în fiecare an proiectul de buget, stablind prioritățile de investiţii şi de dezvoltare a ţării, pe care le trimite spre adoptare forului legislativ. Totodată, aprobă balanţa comercială şi de plăţi externe, precum şi

12 Legea 37 din 7 decembrie 1990, art. 19.
13 Idem, art.14, lit. a.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

planurile de încasări şi plăţi în numerar. Tot în atribuţiile guvernului intra şi aprobarea regimului preţurilor şi tarifelor la anumite produse, lucrări şi servicii, precum şi regimul creditelor şi dobânzilor, până la momentul liberalizării acestora.

Constituţia din 1991 introduce câteva noi reglementări în ceea ce priveşte manifestarea puterii executive în România. Pe lângă faptul că este permisă dubla calitate, cea de membru a guvernului şi cea de parlamentar, legea fundamentală impune, la începerea mandatului, depunerea jurământului de credinţă în faţa Preşedintelui României, fără de care executivul nu-şi poate exercita atribuţiile: „Guvernul în întregul său şi fiecare membru în parte îşi exercită mandatul, începând de la data depunerii jurământului."[14] Apoi, se stipulează cazurile în care încetează mandatul guvernamental, a cărui durabilitate în timp, fiind format în urma manifestării voinţei politice, este dependentă de alegerile parlamentare şi de formarea parlamentului, dar şi de încrederea acordată acestuia de către forul legislativ. Totodată, în exercitarea funcţiei în cadrul guvernului, se face referire pentru prima dată la modalitatea de trimitere în judecată a unui membru al guvernului. *Constituţia* menţionează că acest lucru este atributul Parlamentului şi al Preşedintelui, care pot cere urmărirea penală a membrilor executivului, în acest context, preşedintele putând dispune suspendarea acestora din funcţie. În cazul în care mandatul Guvernului încetează, acesta va îndeplini numai actele necesare pentru administrarea treburilor publice până la depunerea jurământului de către membrii noului Guvern.

Tot *Constituţia din 1991* reglementează şi raporturile dintre Parlament şi Guvern. Activitatea Guvernului poate fi supusă oricând controlului parlamentar, membrii executivului fiind obligaţi să se prezinte în faţa parlamentarilor ori de câte ori li se solicită şi să răspundă întrebărilor şi solicitărilor acestora. Mai mult decât atât, forul legislativ îşi poate exprima poziţia în legătură cu o problemă ce ţine de competenţa guvernului prin adoptarea unei moţiuni simple. În cazul în care Parlamentul doreşte retragerea încrederii acordate Guvernului, poate adopta în sedinţă comună, cu votul majorităţii deputaţilor şi senatorilor, o moţiune de urgenţă. Pentru a nu periclita activitatea Guvernului, odată moţiunea de cenzură respinsă, deputaţii şi senatorii care au semnat-o nu

14 Constituţia României, 1991, art. 103, alin.2

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

mai pot iniția o alta în aceeaşi sesiune, cu excepţia cazului în care Guvernul îşi angajează răspunderea.

Procedura angajării răspunderii de către Guvern este una atipică pentru un organism ce exercită puterea executivă, ea permiţând acestuia să decidă asupra aprobării „unui program, a unei declaraţii de politică generală sau a unui proiect de lege"[15]. Aşadar, prin voinţă guvernamentală anumite reglementări pot deveni lege. Această procedură forţează puţin lucrurile, nefiind tocmai democratică din moment ce are la bază actul unilateral de voinţă al premierului. Intenţiile Guvernului vor fi dezbătute în Parlament timp de trei zile, perioadă în care parlamentarii pot recurge la adoptarea unei moţiuni de cenzură pentru a împiedica legiferarea proiectului de lege. În cazul în care moţiunea este adoptată, cu votul majorităţii deputaţilor şi senatorilor, în sedinţă comună, atunci Guvernul cade şi vor fi organizate alegeri anticipate. Dacă nu se poate adopta o asemenea moţiune, timp de trei zile de la asumarea răspunderii, atunci se consideră că proiectele de lege au fost adoptate. Deşi nu stipulează în mod explicit, procedura asumării răspunderii este una excepţională, la care Guvernul poate apela în momente de criză, când reglementările nu pot aştepta desfăşurarea procedurilor parlamentare specifice. Cu toate acestea însă metoda rămâne una destul de uzitată, fără excepţie, de toate guvernele României din 1990 şi până astăzi. Ca procedură de lucru ce este legată de încrederea acordată executivului, la cealaltă extremă se află delegarea legislativă, atribut al Parlamentului care poate abilita Guvernul să emită acte normative cu putere de lege (de regulă ordonanţe) în domenii care nu fac obiectul legilor organice. Spre deosebire de asumarea răspunderii guvernamentale, care presupune legiferarea unor proiecte în mod forţat, trecând peste voinţa parlamentară, procedura delegării răspunderii este rezultatul unui consens al deputaţilor şi senatorilor. Printr-o lege specială, aceştia cad de acord asupra domeniului şi termenului până la care executivul este abilitat să emită acte normative cu valoare de lege. Aşadar, prin legea de abilitare, competenţa Guvernului este limitată la anumite domenii concrete, ce fac obiectul exclusiv al legilor ordinare, fiind valabilă doar până la data prevăzută de lege. Pentru a evita orice posibil abuz, legea de abilitare poate preciza ca ordonanţele emise să fie supuse aprobării Parlamentului.

15 Idem, art. 113, alin. 1.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

O altă modalitate a Guvernului de a legifera, reglementată constituţional, o constituie emiterea ordonanţelor de urgenţă: „În cazuri excepţionale, Guvernul poate adopta ordonanţe de urgenţă. Acestea intră în vigoare numai după depunerea lor spre aprobare la Parlament. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se va convoca în mod obligatoriu."[16] Aşadar, având în vedere că emiterea ordonaţelor de urgenţă se face în lipsa unei legi de abilitare, era necesară instituirea unei proceduri de verificare a conţinutului ordonanţelor în cauză, ele intrând în vigoare doar cu aprobarea Parlamentului. Deşi se specifică caracterul excepţional al unor astfel de acţiuni, guvernele manifestă tendinţa de a apela destul de des la această procedură.

Până la momentul adoptării Legii nr. 90 din 21 martie 2001, reglementările constituţionale privind organizarea Guvernului vor fi completate cu mai multe acte normative, referitoare, în general, la înfiinţarea şi funcţionarea diverselor ministere în cadrul aparatului de lucru al Guvernului. Legea nr. 90 din 2001 vine să sintetizeze reglementările deja existente şi să definească mai concret atribuţiile executivului, fiind, alături de *Constituţie*, legea fundamentală de organizare şi funcţionare a Guvernului. Actul normativ din 2001 face prima referire la guvernarea în baza unui Program de guvernare, aprobat de către Parlament. În vederea întocmirii şi realizării Programului de guvernare, executivul îndeplineşte mai multe funcţii:

- funcţia de strategie în baza căreia se elaborează strategia de implementare a Programului de guvernare cu care Guvernul a fost învestit de Parlament;
- funcţia de reglementare prin care se asigură cadrul normativ şi instituţional necesar punerii în aplicare a Programului şi strategiei de guvernare;
- funcţia de administrarea a proprietăţii publice şi private a statului;
- funcţia de reprezentare a statului pe plan intern şi extern;
- funcţia de autoritate de stat prin care se asigură controlul aplicării şi respectării legislaţiei în vigoare.[17]

Funcţiile de „strategie", „reglementare" şi de „autoritate" corespund întrucâtva funcţiilor executivelor naţionale, aşa cum au fost

16 Idem, art. 114, alin. 4.

17 Vezi Legea nr. 90 din 26 martie 2001 privind organizarea şi funcţionarea Guvernului şi a ministerelor, publicată în Monitorul Oficial nr. 164 din 2 aprilie 2001.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

formulate de Jean Blondel: 1) funcţia de conversiune a *input*-urilor în *output*-uri sau de transformare a cererilor, aşteptărilor sau promisiunilor electorale în politici publice; 2) funcţia de concepere şi implementare a politicilor publice; 3) funcţia de coordonare a politicilor publice astfel încât să se evite suprapunerile sau contradicţiile dintre acestea.[18]

Primul-ministru conduce şi coordonează activitatea Guvernului şi reprezintă, totodată, acest organism în faţa Parlamentului, Preşedintelui României şi a altor structuri. Pe lângă funcţia de prim-ministru, conducătorul Guvernului este şi vicepreşedintele CSAŢ. Ministerele se organizează şi funcţionează doar în subordinea Guvernului şi se supun aprobării Parlamentului, pentru acordarea votului de încredere asupra Programului de guvernare şi a întregii liste a Guvernului, la învestitură. Orice modificare a structurii Guvernului, după momentul învestiturii iniţiale, va fi de fiecare dată supusă aprobării parlamentare. Din aparatul de lucru al Guvernului face parte, alături de aparatul propriu al primului-ministru, departamente şi alte structuri organizatorice cu atribuţii specifice, Secretariatul General al Guvernului. Acesta asigură derularea operaţiunilor tehnice aferente actelor de guvernare, rezolvarea problemelor organizatorice, juridice, economice şi tehnice ale activităţii Guvernului, precum şi reprezentarea Guvernului în faţa instanţelor judecătoreşti. De asemenea, are drept de iniţiativă legislativă pe domeniile aflate sub incidenţa atribuţiilor sale şi ale autorităţilor şi instituţiilor publice aflate în subordinea sa ori a Guvernului. Secretarul general al Guvernului este ordonatorul principal de credite pentru aparatul de lucru al Guvernului. Şedinţele de Guvern sunt convocate şi conduse de primul-ministru săptămânal sau ori de câte ori este nevoie şi au în vedere analiza unor „probleme ale politicii interne şi externe a ţării, precum şi aspecte privind conducerea generală a administraţiei publice, adoptându-se măsurile corespunzătoare"[19].

Prin *Ordonanţa de Urgenţă nr. 221 din 23 decembrie 2008* se introduce în componenţa Guvernului o nouă funcţie, aceea de viceprim-ministru. Acesta dispune de un aparat propriu de lucru care face parte din aparatul de lucru al Guvernului şi are în coordonare mai multe autorităţi şi instituţii publice (Departamentul pentru Afaceri Europene, Departamentul pentru Lupta Antifraudă din cadrul Cancelariei Primului-Ministru, Autoritatea Naţională de Reglementare în Domeniul Energiei, Autoritatea Naţională

18 Jean Blondel, op. cit., pp. 276-278.
19 Legea nr. 90 din 20 martie 2001, art. 25, alin. 2.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

pentru Comunicaţii, Autoritatea Naţională de Reglementare pentru Serviciile Comunitare de Utilităţi Publice din subordinea Ministerului Administraţiei şi Internelor). Pe lângă funcţia de viceprim-ministru, în cadrul ministerelor, instituţiilor publice şi a altor organe de specialitate, poate fi utilizată şi funcţia de subsecretar de stat.

Pentru a-şi exercita atribuţiile specifice, Guvernul elaborează şi adoptă hotărâri şi ordonanţe. Hotărârile se emit pentru organizarea executării legilor. Ordonanţele se emit în temeiul unei legi speciale de abilitare sau, în cazuri excepţionale, ordonanţe de urgenţă, potrivit art. 114 alin. (4) din *Constituţie*. Actele normative se adoptă prin consens, în prezenţa majorităţii membrilor Guvernului. În măsura în care consensul nu se poate realiza, hotărârea definitivă aparţine primului-ministru.

Ca autoritate executivă, Guvernul nu poate emite acte normative cu caracter de lege decât prin delegare sau procedura asumării răspunderii, însă este una dintre structurile principale care eleborează proiecte de lege şi le supune aprobării Parlamentului în baza dreptului de iniţiativă legislativă de care dispune. Capacitatea legislativă a Guvernului este limitată în cazul în care mandatul său a încetat, în condiţiile reglementate prin Constituţie, în sensul că nu poate emite ordonanţe de urgenţă şi nici iniţia proiecte de lege. În această situaţie, până la depunerea jurământului de către noul cabinet, Executivul îndeplineşte numai actele cu caracter individual sau normativ, necesare pentru administrarea treburilor publice, fără însă a promova politici noi. În ceea ce priveşte actele eliberate de către autorităţile publice de la nivel local, Guvernul poate decide anularea acestora în măsura în care le consideră ilegale sau inoportune. Sarcina coordonării activităţii serviciilor publice descentralizate de la nivelul ministerelor, revine prefectului numit de către Guvern în fiecare judeţ şi care are obligaţia de a urmari modul de aplicare a politicii guvernamentale şi exercită controlul asupra legalităţii actelor emise de către administraţiei publice locale.

În activitatea pe care o desfăşoară, Guvernul întreţine raporturi cu toate instituţiile publice, dar poate cea mai importantă relaţie o are cu Parlamentul, structura legislativă a ţării şi „organul reprezentativ suprem al poporului"[20]. Pornind de la funcţiile şi activitatea specifică, reglementate prin *Constituţie*, raporturile dintre Guvern şi a Parlament, pot fi structurate astfel: raporturi de colaborare, manifestate în mod deosebit cu ocazia

20 Constituţia României 2003, art. 61, alin.1

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

elaborării legilor; raporturi ce se încheagă în procesul de informare a Parlamentului de către Guvern; raporturi prin intermediul cărora se realizează funcţia de control a Parlamentului asupra activităţii guvernamentale şi administrative. [21]

Analiza relaţiei „infra-executive" Guvern-Preşedinte porneşte de la reglementările constituţionale şi, îndeosebi, de la specificările art. 85 din legea fundamentală prin care se acordă şefului statului dreptul de a desemna un candidat pentru funcţia de prim-ministru şi de a numi, la propunerea primului-ministru, unii membri ai Guvernului în caz de remaniere guvernamentală sau vacanţă a postului. În măsura în care prin actul remanierii se modifică structura politică a Guvernului este imperativă solicitarea votului de încredere al Parlamentului. Nu trebuie uitat totodată că puterea preşedintelui decurge din posibilitatea acestuia de dizolva Parlamentul în momentul în care acesta refuză să acorde votul de încredere Guvernului pe care-l numeşte, cu respectarea condiţiilor stabilite prin conţinutul art. 89 din Constituţie. Desigur, soluţia dizolvării este una extremă, nefiind înregistrată până în prezent.

Activitatea celor trei instituţii – Guvern, Parlament, Preşedinţie – este interdependentă pe multe paliere, astfel încât se poate face o distincţie între atribuţii pe care le au în colaborare şi atribuţii pe care le exercită relativ autonom. De exmplu, Guvernul, în îndeplinirea atribuţiilor sale, conlucrează cu Preşedintele şi Parlamentul în ceea ce priveşte tratatele internaţionale încheiate în numele României. Potrivit Constituţiei, Guvernul acţionează în acest context în calitate de negociator, fără însă a avea capacitatea de a decide asupra finalizării acestora. Tratatele internaţionale sunt încheiate de către Preşedinte, negociate de către Guvern şi supuse ratificării Parlamentului. Totuşi, ca instituţie implicată direct şi activ în acest proces, Guvernul, prin intermediul primului-ministru, contrasemnează decretele emise de către Preşedinte pentru încheierea de tratate, dar şi pentru acreditarea reprezentanţilor diplomatici ori înfiinţarea, desfiinţarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice. Alături de acestea, decretele prezidenţiale privind conferirea decoraţiilor, titlurilor de onoare, acordarea gradelor de general sau amiral, precum şi acordarea graţierilor individuale necesită contrasemnătura primului-ministru, ca modalitate de certificare a autenticităţii şi valabilităţii actului respectiv şi ca mod de asumare a responsabilităţii în faţa Parlamentului.

21 Genoveva Vrabie, Marius Balan, Organizarea politico-etatică a României, Editura Institutul European, Iaşi, 2004, p. 236.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Această contrasemnare presupune în mod necesar o colaborare finalizată cu un acord între cele două instituţii care îşi asumă răspunderea pentru decizia luată şi efectele ce le determină. O altă atribuţie deosebit de importantă în realizarea căreia conlucrează cele două instituţii o constituie revizuirea Constituţiei. O astfel de iniţiativă este demarată de către Preşedintele României la propunerea Guvernului, a parlamentarilor sau a cetăţenilor.

Relaţia Guvern-Preşedinte este cu atât mai evidentă cu cât şeful statului poate participa la şedintele de lucru ale executivului. În general, iniţiativa participării aparţine Guvernului, însă în situaţiile în care şedinţele au pe ordinea de zi probleme de interes naţional, precum politica externă, apărarea ţării şi asigurarea ordinii publice, preşedintele este cel care poate avea iniţiativa participării. În calitate de şef al statului, preşedintele prezidează şedinţele la care participă. Acest fapt a făcut ca unii specialişti în drept constituţional să considere participarea Preşedintelui la şedinţele de Guvern, în chestiunile care nu sunt de interes naţional, ca o formă de imixtiune în atribuţiile administrative ale acestuia.

2. Elemente de conflict *versus* consens în guvernările postcomuniste

Spre deosebire de Polonia, Cehia, Ungaria şi Bulgaria, conflictul şi violenţa au caracterizat disoluţia comunismului în România. Absenţa unui „pact al elitelor", a unei „negocieri la masa rotundă" aveau să marcheze profund traiectoria postcomunistă a ţării noastre. Referindu-se la acest subiect, Vladimir Tismăneanu afirmă că, „în România nu exista, în interiorul elitei de partid, nicio facţiune luminată, orientată spre reforme, care să negocieze tranziţia".[22] Conflictele dintre elitele comuniste şi masele de protestatari din decembrie 1989 aveau să se reproducă pe tot parcursul tranziţiei şi consolidării democratice şi să se manifeste în controversele între „neocomunişti" şi „anticomunişti", între „conservatori" şi „reformatori", între „naţionalişti, protecţionişti" şi „proeuropeni, atlantişti", între „stânga" şi „dreapta", între „antibăsişti" şi „probăsişti" ş.a. O sursă importantă a conflictului dintre elitele politice postcomuniste a constituit-o personalizarea excesivă a instituţiilor regimului democratic. Astfel, conflictul dintre elitele politice se va transfera asupra instituţiilor: Preşedinţie, Guvern, Parlament.

22 Vladimir Tismăneanu, Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc, Editura Polirom, Iaşi, 2005, p. 269.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

În articolul *Criza executivului, criza democraţiei*[23], politologul Dan Pavel semnalează faptul că „criza executivului bicefal" a devenit o permanenţă a sistemului politic românesc. Încă de la începutul tranziţiei democratice, conflictele au marcat guvernele, guvernarea şi elitele guvernamentale. Primul guvern postdecembrist condus de primul-ministru Petre Roman, pe lângă provocările legate de gestionarea administraţiei şi economiei, s-a confruntat cu conflictele interetnice de la Tg. Mureş din martie 1990, cu protestele „anticomuniste" din Piaţa Universităţii, dar şi cu violenţele politice din timpul campaniei electorale din mai 1990 îndreptate împotriva partidelor istorice şi liderilor acestora care, la rândul lor, acuzau puterea de fraudarea alegerilor.[24]

Conflictele nu vor ocoli nici cel de-al doilea guvern condus de Petre Roman. Motivul disputei în cadrul elitei guvernamentale era reprezentat de ritmul reformelor care vizau transformarea economiei comuniste, planificate centralizat într-o economie capitalistă, de piaţă. Clivajul dintre „conservatorii" şi „reformatorii"cabinetului Roman II a devenit explicit în momentul în care s-a pus problema liberalizării preţurilor[25]. Conservatorii din guvern au reuşit să-l convingă pe preşedintele Ion Iliescu să ia atitudine faţă de intenţiile premierului Roman de a accelera ritmul reformelor economice bazate pe liberalizare şi restructurare economică.[26] Astfel, divergenţele de opinii şi intenţii în materie de politici economice şi financiare dintre grupurile elitare reunite în jurul celor două personalităţi politice ale momentului, preşedintele Ion Iliescu şi premierul Petre Roman, s-au transformat într-un veritabil conflict între cele două instituţii ale puterii executive: Preşedinţie şi Guverne. Acesta este practic conflictul fondator al crizei Executivului din România postcomunită. Pe fondul tensiunilor acumulate în cadrul cabinetului, în interiorul FSN, între preşedintele şi premier, între putere şi opoziţie se declanşează mineriada care va duce la căderea guvernului Petre Roman II. „Înlăturarea Cabinetului Petre Roman a însemnat intrarea

23 Prima versiune a acestui text a apărut în revista Sfera Politicii, Anul XVII, Nr. 139, 2009. În ceea ce ne priveşte, am consultat versiunea publicată în vol. lui Dan Pavel, Democraţia bine temperată, Cap. „Criza executivului, criza democraţiei", Editura Polirom, Iaşi, 2010, pp. 101-138.

24 Florin Abraham, op. cit., p. 233.

25 Vezi Hotărârea nr. 1109 din 17 octombrie 1990 cu privire la liberalizarea preţurilor şi măsuri de protecţie socială, publicată în Monitorul Oficial nr. 115 din 23 octombrie 1990.

26 Răzvan Grecu, „Instabilitatea guvernamentală în România postcomunistă", în Romanian Political Science Review, Vol. 1, No. 3/ 2001, p. 799.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

României pe un traseu al transformărilor graduale, resimțite de numeroşi cetăţeni români drept «stagnare», apreciază istoricul Florin Abraham".[27]

Prin desemnarea lui Theodor Stolojan ca premier, preşedintele Ion Iliescu intenționa să formeze un guvern de „uniune națională" care să fie sprijinit de toate forţele politice reprezentante în Parlament. Tehnocratul Theodor Stolojan va conduce un guvern format din miniştri susținuți politic de FSN, PNL, PDAR, MER. Un număr de opt miniştri au fost păstrați din guvernul precedent.[28] În ciuda persistenței conflictului dintre preşedintele Iliescu şi fostul premier Roman, în Cabinetul Stolojan se vor regăsi atât grupul de miniştri pro-Iliescu, cât şi miniştrii pro-reformişti ai lui Petre Roman, precum şi alți miniştri care nu erau afiliați politic. Privind retrospectiv evenimentele postdecembriste, politologii consideră ca guvernul condus de Stolojan a fost unul de „tranziție", misiunea sa fiind aceea de a menține o oarecare stabilitate macro-economică şi de a pregăti alegerile viitoare. În guvernarea Stolojan din perioada octombrie 1991-noiembrie 1992, conflictele intraguvernamentale au fost evitate existând un consens politic privind neimplicarea membrilor cabinetului în dispute politice. Nici între cei doi şefi ai puterii executive, preşedintele Iliescu şi premierul Stolojan, nu s-au manifestat divergențe care să fie exprimate în spațiul public.

Desemnarea lui Nicolae Văcăroiu ca premier şi instalarea celui de-al treilea guvern postcomunist la data de 19 noiembrie 1992 a reprezentat o tranşare a conflictului latent din interiorul puterii executive în favoarea preşedintelui Ion Iliescu. Misiunea premierului Văcăroiu, tehnocrat ca formație şi fost nomenclaturist, era de a asigura o tranziție graduală fără costuri sociale care să afecteze electoratul Frontul Democrat al Salvării Naționale (FDSN), principalul partid de guvernare din care provenea şi preşedintele Iliescu. Majoritatea parlamentară pe care se sprijinea Guvernul Văcăroiu se baza pe „înțelegeri politice" ale Partidul Democrației Sociale din România (PDSR) cu Partidul România Mare (PRM), Partidul Unității Naționale din România, Partidul Socialist al Muncii (PSM) şi Partidul Democrat Agrar din România (PDAR). Aceste partide mici, ca pondere electorală şi parlamentară, şi-au desemnat unii reprezentanți în guvern şi structurile administrației centrale şi locale, cu scopul de a avea la dispoziție anumite pârghii instituționale în perspectiva alegerilor parlamentare care vor urma. Cabinetul Văcăroiu îşi va oficializa

27 Florin Abraham, op. cit., p. 243.
28 Ibidem, p. 244.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

alianţa la guvernare cu PRM, PSM şi UNPR la 20 ianuarie 1995 printr-un protocol de cooperare care va fi denunţat de opoziţie. În epocă, coaliţia guvernamentală a primit apelativul de „patrulaterul roşu". [29] În ciuda oficializării parteneriatului la guvernare, guvernul nu va fi scutit de tensiuni şi conflicte. Acestea au devenit evidente cu prilejul remanierii guvernamentale din 5 mai 1995, când au fost cooptaţi doi miniştri independenţi.[30] Rând pe rând s-au desprins din arcul guvernamental PRM (19 octombrie 1995), PSM (16 martie 1996) şi PUNR (31 august 1996), consfinţindu-se decesul politic al „patrulaterului roşu". Deşi stabilitatea guvernamentală a fost pusă de multe ori la îndoială, guvernarea 1992-1996 a însemnat o perioadă de relativă stabilitate politică şi, totodată, a arătat cât de important este „parteneriatul" premierului cu preşedintele ţării. De asemenea, guvernarea Văcăroiu a demonstrat preeminenţa puterii, fie ea şi simbolică, a şefului statului în raport cu şeful guvernului.

Câştigarea alegerilor din 1996 de „coaliţia celor trei coaliţii"[31] a avut o dublă însemnătate pentru istoria politică a postcomunismului românesc: s-a produs prima alternanţă guvernamentală şi, odată cu acest eveniment, România îndeplinea standardele unei democraţii electorale („minimale") necesare demarării procesului de consolidare democratică. Pentru prima dată de la Revoluţia din 1989, executivul care organizase alegerile, reprezentat de preşedintele Ion Iliescu, guvernul Văcăroiu şi PDSR ca suport politic, avea să piardă alegerile şi, în mod democratic, să cedeze puterea coaliţiei câştigătoare formată din Convenţia Democrată din România – CDR (care cuprindea 18 formaţiuni politice şi civice, printre care Partidul Naţional Ţărănesc Creştin Democrat (PNŢCD), Partidul Naţional Liberal (PNL), Partidul Naţional Liberal – Convenţia Democrată (PNL-CD), Partidul Ecologist Român (PER), Federaţia Ecologistă din România (FER), Partidul Alternativa României (PAR), USD (formată din

29 PDAR şi-a retras sprijinul pentru guvernul Văcăroiu la data de 28 iunie 1994, acuzând acest cabinet că duce o „politică de sărăcire a României". Prin urmare, PDAR nu a făcut parte din aşa-numitul „patrulater roşu", formula politică care asigura stabilitatea guvernului Văcăroiu.

30 Florin Abraham, op. cit., p. 260.

31 Dan Pavel, Democraţia bine temperată, Editura Polirom, Iaşi, p. 114. Pentru analiza integrală a guvernării „coaliţiei celor trei coaliţii", vezi de Dan Pavel şi Iulia Huiu, „Nu putem reuşi decât împreună". O istorie analitică a Convenţiei Democratice, 1989-2000, Polirom, Iaşi, 2003, Cap. 7 –„Alternanţa guvernamentală. CDR la putere. Coaliţia celor trei coaliţii", pp. 311-389.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

PD şi PSDR) şi UDMR („metaorganizație"[32] a societății civile maghiare care includea diverse platforme politice). Cele trei guverne girate politic de CDR şi aliații săi, care au exercitat guvernarea în perioada decembrie 1996-decembrie 2000, conduse în ordinea succesiunii de Victor Ciorbea, Radu Vasile şi Mugur Isărescu, sunt elocvente pentru instabilitatea guvernamentală şi politică în România postcomunistă.

Guvernul condus de Victor Ciorbea a fost învestit de Parlament în 11 decembrie 1996, confruntându-se cu o „moştenire economică dezastroasă din partea guvernării anterioare"[33], pe fondul unor aşteptări populare destul de mari şi cu un program de guvernare „plin de bune intenţii, dar (care) nu era bazat pe cunoaşterea aprofundată a realităţilor româneşti"[34]. Cât timp a existat perspectiva aderării la NATO (până la Summitul NATO de la Madrid din iulie 1997), principalii actori guvernamentali s-au abţinut de la generarea unor disensiuni în cadrul coaliției guvernamentale. După vizita preşedintelui american Bill Clinton la București în 11 iulie 2007, mai exact în 27 august 1997, Petre Roman, preşedinte al Senatului şi preşedinte al PD, a ameninţat cu părăsirea coaliției guvernamentale pe motiv că guvernul nu era preocupat de implementarea măsurilor de reformă economică.[35] Acesta a fost primul semnal al declanşării unei lungi serii de conflicte intraguvernamentale (în special între PNȚCD şi PD) şi intraexecutive (între preşedintele Emil Constantinescu şi premierii Victor Ciorbea, apoi Radu Vasile). Prima remaniere a Cabinetului Ciorbea s-a realizat la aproape un an de la instalarea la Palatul Victoria (4 decembrie 1997). Apoi controversele politice şi tensiunile în cadrul executivului au continuat cu Legea învăţământului –„varianța Pruteanu", contestată de UDMR, culminând într-un final cu conflictul dintre primul-ministru Victor Ciorbea (PNȚCD) şi ministrul Traian Băsescu (PD). Acest conflict a fost „rezolvat" prin demisia premierului Ciorbea şi instalarea cabinetului condus de Radu Vasile, secretarul general al PNȚCD, susţinut din interiorul partidului de aşa-numitul „grup de la Braşov", aliaţii de la PD, apoi şi de PNL.

32 Termenul îi aparţine politologului Dan Pavel. Pentru rolul UDMR în formarea majorităţii parlamentare, vezi Dan Pavel, „Politica de coaliţie şi potenţialul de şantaj", în Sfera Politicii, Nr. 50, 1997.
33 Dan Pavel, Democraţia bine temperată, p. 115.
34 Florin Abraham, op. cit., p. 269.
35 Ibidem, p. 272.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Spre deosebire de predecesorul său, premierul Vasile era un politician care căuta consensul politic prin negociere şi compromis. Conflictele politice erau inerente în interiorul coaliției guvernamentale datorită agendelor şi a intereselor de grup sau personale diferite. Înafară de aceastea şi de provocările reformei economice, coaliția de guvernare s-a confruntat şi cu mineriada din ianuarie 1999, care a fost pus la încercare chiar existenţa regimului democratic. În acele evenimente, România s-a aflat efectiv în pragul unui colaps democratic (*democratic breakdown*), utilizând conceptul lui Andreas Schedler. Dacă guvernarea Ciorbea a subcombat datorită conflictului intraguvernamental, guvernarea Radu Vasile se va finaliza cu „prima mare criză constituțională din istoria fragedei democraţii româneşti"[36].

Guvernul Isărescu instalat la 22 decembrie 1999, la un deceniu distanţă de la Revoluţia română din 1989, a avut o misiune asemănătoare Cabinetului Stolojan, aceea de a menține o stabilitate macroeconomică (înregistrându-se o uşoară creştere economică) şi de a pregăti alegerile generale din toamna anului 2000. Privind compoziția guvernamentală, cabinetul condus Mugur Isărescu era alcătuit din majoritatea membrilor guvernului precedent care se „desolidarizaseră în bloc"[37] de fostul premier la inițiativa preşedintelui Emil Constantinescu. Tehnocrat ca formație, premierul Isărescu s-a dovedit un bun negociator în raport cu forțele guvernamentale tot mai preocupate de perspectiva apropierii alegerilor parlamentare, evitând producerea unor tensiuni majore în cadrul puterii executive.

Adrian Năstase a fost primul şef al guvernului care, ulterior, preluării mandatului a devenit preşedinte al partidului de guvernare, PDSR (redenumit PSD după congresul de fuziune cu PSDR). Ca urmare a cumulării funcţiei publice de şef al guvernului şi a celei politice de şef al partidului de guvernare, Adrian Năstase a dispus de toate pârghiile administrative şi politice pentru a controla şi gestiona orice fel de poziții contrare guvernării care puteau surveni din interiorul partidului sau majorității parlamentare. Problema conflict *versus* consens în cadrul guvernării Năstase ar putea fi tranşată în favoarea consensului, dacă aceasta s-ar traduce ca disciplină în cadrul cabinetului prin controlul

36 Ibidem, p. 285.

37 „Metoda demiterii lui Radu Vasile ar putea fi denumită «desolidarizare în bloc», chiar dacă partidele componente nu au fost perfect sincronizate, PD-ul fiind ultimul care a făcut gestul demisiei colective, afirmă istoricul Florin Abraham" (Ibidem, p. 286).

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

partidului de guvernare – PSD. În cabinetul condus de Adrian Năstase, puterea avea o structură „poliarhică", existând o competiţie între câteva grupuri de putere: grupul miniştrilor afiliaţi premierului în exerciţiu, grupul miniştrilor susţinuţi de Ion Iliescu şi un grup format din jucători „pe cont propriu" ca Miron Mitrea şi Dan Ioan Popescu.[38] Cabinetul Năstase nu a fost afectat de instabilitate guvernamentală, remanierile şi restructurările operate (cum a fost de pildă, restructurarea din martie 2004) au urmărit fie cosmetizarea imaginii publice afectată în special de scandalurile de corupţie în care erau implicaţi chiar miniştri (cazurile Hildegard Puwak şi Şerban Mihăilescu), fie eficientizarea guvernării ca răspuns la urgenţa finalizării negocierilor de aderare pe „capitole". Spre deosebire de „partidocraţia" atât de pregnant implicată în guvernările perioadei 1996-2000, Adrian Năstase a condus PSD direct de la Palatul Victoria. Cu alte cuvinte, partidul a fost subordonat guvernului, nu guvernul partidului. Unii analişti ai guvernării Adrian Năstase au utilizat termenul de „partidocraţie" în sensul de politizare excesivă a administraţiei („pedeserizare").[39] Probabil, subordonarea partidului faţă de guvern a avut la bază compromisul transformării administraţiei publice centrale şi locale într-un rezervor de recompense pentru munca politică prestată în cadrul partidului, în perioada opoziţiei. Deşi în cadrul cabinetului nu s-au manifestat tensiuni care să ameninţe stabilitatea guvernamentală, în interiorul puterii executive, între preşedintele Iliescu şi premierul Năstase, au existat câteva animozităţi legate de tema declanşării alegerilor anticipate în anul 2003, când PSD avea încă o cotă suficient de ridicată în preferinţele electorale ale românilor pentru a forma guvernul următor.

Încă din primele luni de guvernare, premierul Călin Popescu-Tăriceanu s-a confruntat cu criticile venite din partea preşedintelui Traian Băsescu, fostul co-preşedinte al Alianţei D.A. PNL-PD, deşi rolul opoziţiei ar fi trebuit jucat de PSD. Astfel, politica românească părea un *deja-vu*: Traian Băsescu, fostul ministrul al Transporturilor din Guvernul condus de Victor Ciorbea în interiorul căreia a declanşat o criză politică ce a durat câteva luni şi care s-a soldat cu demisia premierului şi formarea

38 Ibidem, pp. 294-295.

39 Vezi Ionel Dancă, „Tentaţia partitocraţiei numită «pedeserizare»", în Sfera Politicii, nr. 90/ 2001, pp. 23-28. De asemenea, cf. Early Warning Report realizat de Societatea Academică din România (www.sar.org.ro), în 2001 au fost înlocuiţi peste 1300 de funcţionari publici prin presiuni politici şi/ sau încălcarea prevederilor Legii nr. 188/ 1999 (Statutul funcţionarilor publici).

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

unui cabinet nou (1997), s-a plasat în rolul celui mai acerb critic al cabinetului Tăriceanu. În ciuda conflictului acutizat dintre preşedintele Băsescu şi premierul Tăriceanu, guvernul a funcţionat acceptabil până în momentul aderării României la Uniunea Europeană. După acest moment, conflictul dintre preşedinte şi premier a degenerat într-o criză politică ce a cuprins întreaga coaliţie guvernamentală. Partidul Conservator, numit de preşedinte „soluţia imorală", a părăsit guvernarea imediat după aderarea ţării la UE, însă a continuat să susţină Guvernul Tăriceanu în Parlament. Şi Partidul Democrat a ieşit de la guvernare, însă a intrat în opoziţie. Criza politică a culminat cu suspendarea preşedintelui Traian Băsescu în urma votului a 322 de parlamentari. Imediat după acest moment, s-a organizat un referendum pentru demiterea preşedintelui României. Peste 74% dintre cetăţenii care au participat la referendumul din 19 mai 2007 s-au pronunţat împotriva demiterii preşedintelui Traian Băsescu. După epuizarea acestui moment, preşedintele şi-a reluat mandatul întrerupt şi a iniţiat consultări cu partidele parlamentare pentru soluţionarea crizei politice[40]. Criza politică din anul 2007, primul an al României ca membru cu drepturi depline a UE, demonstrează persistenţa conflictului în cadrul Executivului bicefal (preşedinte-premier) şi, totodată, existenţa unui clivaj profund între elitele politice şi societatea românească. Admiterea României în selectul club al ţărilor membre ale UE a reprezentat în primul rând o recunoaştere a transformărilor pozitive prin care a trecut societatea românească şi în al doilea rând un „cec în alb" acordat elitei politice autohtone.

La 22 decembrie 2008 a fost instalat guvernul Emil Boc susţinut de o largă majoritate parlamentară constituită din PSD şi PDL. „Cea mai puternică coaliţie din perioada postcomunistă" avea să fie şi cea mai scurtă

40 Pentru mulţi observatori şi analişti ai realităţilor româneşti actuale, politica românească este printre ultimele domenii care au rămas nereformate. O serie de organizaţii non-guvernamentale reprezentative pentru societatea civilă românească au început să exercite o presiune constantă şi vizibilă pentru reformarea sistemului politic românesc. În primul rând, este nevoie de schimbarea sistemului electoral, adică a mecanismelor de selecţie şi promovare a politicienilor. În acest sens, partidele parlamentare, cu excepţia PRM şi UDMR, şi-au declarat susţinerea pentru introducerea votului uninominal, în varianta propusă de Asociaţia Pro Democraţia (sistem uninominal mixt cu vot de compensare). În al doilea rând, se impune iniţierea uneor dezbateri publice pentru eleborarea unui nou proiect constituţional. Cetăţenii vor trebui să se clarifice asupra tipului de regim constituţional pe care îl doresc pentru România: republică parlamentară versus republică prezidenţială. Este de aşteptat ca această clarificare a regimului constituţional să producă şi o clarificare a relaţiei dintre preşedinte şi prim-ministru, sursă a atâtor conflicte postdecembriste.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

coaliție guvernamentală.[41] Guvernarea Boc I a avut de-a face cu provocările unei crize economico-financiare fără precedent, precum şi cu organizarea alegerilor pentru Parlamentul European (mai 2009) şi alegerile prezidențiale (decembrie 2009). Încă de la învestirea guvernului Boc, comentatori şi politici se întrebau cât avea să dureze această „coaliție supradimensionată", din moment ce Mircea Geoană, preşedintele Senatului şi preşedinte al PSD, urma să intre în competiția electorală pentru funcția prezidențială cu Traian Băsescu, preşedintele în exercițiu şi liderul *de facto* al PDL. Unii analişti mai optimişti credeau că urgența combaterii efectelor crizei economice globale asupra economiei naționale va impune o abordare consensuală a problemelor guvernării. În argumentarea acestei idei se invocau originile comune (FSN care s-a scindat în 1992) ale celor două mari partide de pe eşichierul politic românesc. Însă, evoluția ulterioară avea să infirme aşteptările realiste, conflictul devenind „starea naturală" a elitei guvernamentale. Referindu-se la guvernarea Emil Boc I, Dan Pavel notează: „Criza ultimei coaliții executive nu este decât un simpton al crizei executivului, care datează de fapt încă din decembrie 1989. Criza executivului este una dintre fațetele crizei democrației, care datează de la început, din «momentul 0» al schimbării de regim politic"[42]. Finalul acestei „coaliții contra-naturii", după cum a fost catalogată de o parte a mass-media, a fost previzibil. PSD a fost „forțat" să părăsească guvernarea cu două luni înaintea alegerilor prezidențiale. În 13 octombrie 2009, guvernul condus de Emil Boc a fost demis printr-o moțiune de cenzură, însă a continuat să funcționeze cu atribuții limitate până la finalizarea alegerilor prezidențiale şi instalarea unui nou cabinet. Guvernul Emil Boc I a fost primul guvern din istoria postdecembristă care a fost demis printr-o moțiune de cenzură. Astfel, precedentul era creat, însă nu a condus la alegeri anticipate. Soluția aşteptată de toți actorii politice stătea în deznodământul alegerilor prezidențiale.

Guvernul Emil Boc II, instalat la 23 decembrie 2009, a beneficiat de o susținere parlamentară aflată tot timpul sunt semnul incertitudinii. Majoritatea parlamentară era asigurată de PDL, UDMR, grupul parlamentarilor aparținând minorităților naționale şi un grup de parlamentari independenți. După reconfirmarea lui Traian Băsescu ca şef al statului, „grupul independenților" migrați de la PSD şi PNL au format

41 Dan Pavel, Democrația bine temperată, p. 118.
42 Ibidem, p. 119.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

un partid politic parlamentar – Uniunea Națională pentru Progresul României (UNPR) condus de Gabriel Oprea. Această guvernare nu a fost amenințată din interiorul coaliției guvernamentale, deşi potențialul de presiune şi „şantaj" al UDMR şi UNPR era considerabil, ci a avut de luptat cu un adversar mult mai puternic decât criza cronică a puterii executive: criza economică. Protestele de stradă din ianuarie 2012, combinate cu erori de comunicare majore din partea Puterii, vor determina demisia în bloc a cabinetului condus de Emil Boc. Guvernele conduse de Emil Boc au fost marcate de aşa-numitul „parteneriat cu preşedintele", ceea ce a asigurat o consensualizare a acțiunii puterii executive. Consensul dintre cei doi şefi ai Executivului –preşedintele Băsescu şi premierul Boc – a condus la o subordonare politică a guvernului faţă de preşedinte, cel puţin în planul percepției publice.

Guvernul condus de Mihai-Răzvan Ungureanu, a primit învestitura Parlamentului în data de 9 februarie 2012 şi a guvernat până la 27 aprilie 2012, când s-a prăbuşit în urma unei moțiuni de cenzură depusă de Uniunea Social Liberală (USL) formată din PSD şi PNL. Guvernarea Ungureanu este cea mai scurtă (78 de zile) din istoria postdecembristă a României. Contrar expectanțelor politologilor, executivul condus de Ungureanu ar fi trebuit să fie un guvern de „tranziție", cu misiunea de a pregăti alegerile parlamentare din toamna anului 2012, în genul guvernelor conduse de Theodor Stolojan şi Mugur Isărescu.

Guvernul Ponta este primul cabinet instalat ca urmare a aprobării unei moţiuni de cenzură în Parlament. Prin urmare, legitimitatea acestui cabinet nu se sprijinea pe o majoritate parlamentară rezultată în urma unor alegeri legislative, ci pe reconfigurarea unei noi majorităţi parlamentare în jurul USL (PSD, PNL, PC) la care s-a raliat UNPR şi grupul minorităților naţionale. Chiar şi unii parlamentari de la UDMR au votat pentru învestirea guvernului Ponta. Dacă în interiorul coaliției guvernamentale părea să domnească consensul, după nicio lună de guvernare a izbucnit un scandal între preşedintele Băsescu şi premierul Ponta pe tema reprezentării României la Consiliul European de la Bruxelles. Conflictul politic a degenerat într-o nouă criză constituțională odată cu demersurile majorității parlamentare de a-l suspenda pe preşedinte şi de a iniția procedurile de demitere prin organizarea unui referedum (desfăşurat pe 29 iulie 2012). Astfel, Traian Băsescu se confrunta pentru a doua oară în cariera sa prezidențială cu perspectiva demiterii în urma unui referendum. După îndelungi controverse politice, constituționale şi legale, în care au intervenit preşedintele CE José Manuel Durao Barroso, comisarul pe

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

justiţie Vivianne Reding, ambasadorul SUA la Bucureşti Mark Gittenstein, secretarul de stat adjunct al SUA Phillip Gordon şi alţii, referedumul pentru demiterea preşedintelui a fost invalidat de Curtea Constituţională din lipsă de cvorum. După o vară politică tumultoasă, s-a instalat o oarecare acalmie în relaţiile din cadrul Executivului, confruntările politice fiind amânate pentru luna decembrie 2012, când urmau să se desfăşoare alegerile parlamentare. Despre Guvernul Victor Ponta II nu ne vom ocupa în paginile prezentei lucrări întrucât mandatul primit este în curs de executare, iar reflecţia şi analiză politică ar putea fi subiectivă axiologic.

3. Tipuri de guverne şi tipuri de coaliţii guvernamentale în România postcomunistă

O sursă importantă de conflict în cadrul executivelor este generată de modul de configurare (tipul de cabinet) şi de funcţionare a coaliţiei guvernamentale. În ceea ce priveşte tipologia cabinetelor, îl avem ca ghid pe politologul olandez Arend Lijphard care a formulat teoria coaliţiilor guvernamentale.[43] În democraţiile bazate pe modelul *Westminster*, formarea guvernelor este relativ simplă: partidul care obţine majoritatea parlamentară formează guvernul. În democraţiile bazate pe modelul reprezentării parlamentare, formarea guvernelor se bazează pe posibilităţile combinatorice ale partidelor parlamentare: numărul de voturi deținute în parlament, compatibilităţile care țin de ideologie sau de politici publice, afinităţile personale ale şefilor de partide etc.). Pornind de la „baza de susţinere" a coaliţiilor guvernamentale, Lijphard ne furnizează o „clasificare standard trihotomică":

- cabinete/ coaliţii guvernamentale minimal câştigătoare, care sunt formate din atâtea partide politice cât este nevoie pentru a

43 În acest sens, vezi Arend Lijphart, Modele ale democraţiei. Forme de guvernare şi funcţionare în treizeci şi şase de ţări, Editura Polirom, Iași, pp. 98-118. Pe aceeaşi temă, vezi lucrările: David P. Baron, „A Special Theory of Government Formation in Parlamentary Systems", în American Political Science Review, Vol. 85, No. 1/ March 1991; David P. Baron, „Comparative Dynamics of Parlamentary Governments", în American Political Science Review, Vol. 92, No. 3/ September 1998; Ian Budge şi Hans Kenan, Parties and Democracy. Coalition Formation and Government Functioning in Twenty States, Oxford University Press, Oxford, New York, 1990; Michael Laver şi Norman Schofield, Multiparty Government. The Politics of Coalition in Europe, Oxford University Press, Oxford, New York, 1992; Michael Laver şi Kenneth A. Shepsle, Making and Breaking Governments: Cabinets and Legislatures in Parlamentary Democracies, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

asigura majoritatea parlamentară necesară trecerii legislaţiei (nu include niciun partid care nu e necesar pentru obţinerea majorităţii);
- cabinete/ coaliţii guvernamentale supradimensionate, care sunt alcătuite din mai multe partide decât este necesar pentru asigurarea majorităţii parlamentare (dacă s-ar elimina un partid, majoritatea rămâne valabila – „majoritate lejeră");
- cabinete/ coaliţii minoritare sau subdimensionate, care nu sunt susţinute de o majoritate parlamentară explicită, ci beneficiază de majorităţi create „ah-hoc", prin negociere şi compromis politic.
- În afară de cele trei tipuri de cabinete, există şi câteva situaţii extreme:
- cabinetul minimal câştigător monocolor („cel mai majoritar tip de cabinet") şi
- cabinetul minoritar multipartid („aparţinând extremei consensualiste a spectrului politic").

Arend Lijphard mai menţionează şi două tipuri de cabinete ce „se află în poziţie intermendiară":
- cabinete minimal câştigătoare multipartide;
- cabinete minoritare monocolore.[44]

Toate aceste tipuri de cabinete sau coaliţii guvernamentale pleacă de la premisa conform căreia orice tip de cabinet trebuie format astfel încât să se sprijine pe o majoritate parlamentară sau măcar să fie „tolerat" de aceasta.[45] Excluzând tipul de cabinet minoritar monocolor întâlnit în democraţiile de tip *Westminster* (SUA, Marea Britanie), vom utiliza tipologia compusă din cele şase tipuri de cabinete specifice democraţiilor consensuale, aşa cum este considerată şi România, pentru a analiza tipurile de guverne care au funcţionat în perioada postdecembristă. Tipologia coaliţiilor guvernamentale a lui Lijphart nu se aplică în analiza guvernului „provizoriu" condus de Petre Roman, deoarece acest cabinet nu s-a format în baza rezultatelor unor alegeri, ci este o emananţie a CFSN, pseudo-parlamentul născut în zilele fierbinţi ale Revoluţiei din decembrie 1989. Aşa cum a reieşit din cercetarea modelelor de recrutare şi a configuraţiilor elitelor guvernamentale postcomuniste (Cap. IX), Cabinetul Petre Roman I era format exclusiv din tehnicieni, universitari şi manageri

44 Arend Lijphard, op. cit., pp. 98-99.
45 Ibidem, p. 99.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

cu experienţă dobândită în birocraţia şi întreprinderile socialiste, peste 60% dintre aceştia fiind nomenclaturişti şi/ sau membri PCR.

După jumătate de secol de comunism şi alegeri organizate de Partidul Comunist Român (PCR) în favoarea propriei oligarhii de partid şi de stat, primul cabinet postcomunist generat de alegeri libere şi competitive, desfăşurate în mai 1990, a fost Guvernul Petre Roman II. Instalat în 28 iunie 1990, Guvernul Roman II corespunde tipului de cabinet majoritar monocolor, specific modelului *Westminster,* deoarece se sprijinea pe o largă majoritate parlamentară constituită doar din FSN. Deşi a beneficiat de o susţinere parlamentară considerabilă, acest cabinet nu şi-a dus la îndeplinire mandatul încredinţat până la alegerile din 1992 din cauza conflictului intervenit între preşedinte şi premier. Petre Roman a demisionat după cea de-a patra mineriadă din septembrie 1991.

Guvernul condus de Theodor Stolojan a fost de tipul cabinetului supradimensionat bipartid, format din FSN şi PNL, cel de-al doilea partid nefiind absolut necesar pentru asigurarea majorităţii parlamentare. Se poate aprecia că, acest cabinet supradimensionat era expresia dorinţei preşedintelui Iliescu de a avea un guvern de „uniune naţională", bazat pe un consens între toate forţele politice. Preşedintele PNL de atunci, Ion Câmpeanu, a marşat la proiectul politic al preşedintelui în exerciţiu, susţinându-l în cadrul Convenţiei Naţionale pentru Instaurarea Democraţiei din care făceau parte, alături de PNL, şi PNŢCD, PSDR, PER, UDMR. Conform mărturiilor fruntaşului ţărănist Ion Diaconescu, liderul PNŢCD Corneliu Coposu a respins această iniţiativă politică.[46] PNL a participat la guvernare cu doi miniştri de „linie", Mircea Ionescu-Quintus la Justiţie şi George Danielescu la Economie şi Finanţe şi cu ministrul secretar de stat Emil Tocaci la Învăţământ. Prin participarea PNL în guvernarea Stolojan se prefigura o primă breşă în relaţiile dintre partidele care vor forma CDR.

În logica lui Lijphart, Guvernul condus de Nicolae Văcăroiu, iniţial tehnocrat şi apoi devenit politician[47], a fost un „cabinet multipartid minimal câştigător", format iniţial dintr-o coaliţie de cinci partide politice: FDSN, PRM, PUNR, PSM, PDAR. Acest cabinet se pretează la „teoria

46 Vezi Ion Diaconescu, După revoluţie, Editura Nemira, Bucureşti, 2003.

47 Nicolae Văcăroiu a fost Director al Direcţiei de Sinteză, Probleme Financiare, Bancare şi de Preţ în cadrul Comitetului de Stat al Planificării (1989-1989), apoi Secretat de Stat în cadrul Ministerului Finanţelor. A intrat în politică în ultimul an de mandat (1996), în FDSN, devenit ulterior PDSR.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

coaliţiei minimale conectate" conform căreia, partidele politice se vor alia cu alte partide adiacente. În cazul de faţă, FDSN s-a aliat cu partide cu care împărtăşea anumite experienţe din „trecutul recent" şi a format „patrulaterul roşu".[48] Divergenţele de opinii, interese şi chiar de elemente doctrinare au condus la o destrămare graduală a „patrulaterului roşu" până la alegerile legislative din 1996.

Guvernările Ciorbea, Vasile şi Isărescu pot fi analizate grupat dacă avem în vedere faptul că s-au bazat pe aceeaşi majoritate parlamentară, stabilă în toată perioada 1996-2000. Însă, logica acestor cabinete multipartide se bazează pe teoria „coaliţiilor viabile politic", în care prioritare sunt preferinţele partidelor şi ale liderilor lor. Aşa cum subliniază Lijphart, aceste coaliţii rămân stabile atât timp cât puterea se concentrază mai degrabă în parlament, decât în guvern. „Coaliţia celor trei coaliţii", după a numit-o Dan Pavel, era coordonată de un organism politic cu rezonanţă în epocă, şi anume Consiliul de Coordonare Politică a Coaliţiei (COCOPO) ce avea un corespondent în parlament Consiliul de Coordonare Parlamentară (COCOPA).

Guvernul Năstase (2000-2004) este primul cabinet minoritar monocolor din politica românească postcomunistă, format din miniştri numiţi de PDSR şi un ministru susţinut politic de PUR (retras din guvern în 2003), susţinut politic în parlament de o coaliţie majoritară formată din PDSR, UDMR şi grupul minorităţilor. În ciuda faptului că a fost un cabinet minoritar monocolor, guvernul condus de premierul Adrian Năstase a fost cel mai stabil din punct de vedere politic, remanierile de miniştri fiind doar „operaţiuni de imagine" şi nu rezultatul unor convulsii sau conflicte din interiorul guvernului.

Primul guvern Tăriceanu a fost un cabinet minimal câştigător, bazat o majoritate parlamentară construită pe logica „coaliţiei de interval minimal" şi formată din Alianţa Dreptate şi Adevăr PNL-PD, UDMR şi „soluţia imorală" Partidul Umanist Român (PUR), ulterior, redenumit Partidul Conservator (PC). Teoria coaliţiei de interval minimal porneşte de la ipoteza că este mai simplu să formezi şi să menţii un cabinet guvernamental din partidele care au anumite afinităţi politice şi ideologice.

48 Florin Abraham, op. cit., p. 254: „Cabinetul Văcăroiu dă consistenţă conceptului de «democraţie originală» şi din perspectiva faptului că este un hibrid din punct de vedere politic: din cei 46 de membri ai guvernului, de pe durata celor patru ani de existenţă, 18 nu avut apartenenţă politică la numire. La învestirea guvernului, 11 miniştri erau membri ai FDSN, iar 11 erau fără partid."

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Coaliţia guvernamentală pe care se sprijinea guvernul Tăriceanu se afirma ca o alianţă de centru-dreapta. Însă, în acest caz, afinităţile politice îi vor asigura stabilitatea guvernamentală timp de 27 de luni. În momentul în care PD a părăsit guvernarea (aprilie 2007), acest guvern a pierdut majoritatea parlamentară. Cel de-al doilea guvern Tăriceanu a fost un „cabinet minoritar multipartid" format din PNL şi UDMR, susţinut în parlament şi de PSD, PC şi minorităţi. Alături de Nicolae Văcăroiu şi Adrian Năstase, Călin Popescu-Tăriceanu este cel de-al treilea prim-ministru postdecembrist care guvernează pe perioada unei legislaturi întregi (2004-2008). Supravieţuirea guvernării Tăriceanu s-a datorat conjuncturii economice favorabile şi percepţiei externe a ţării îmbunătăţită simţitor după aderarea la UE care a încurajat un aflux de capital şi investiţii din exterior. Ulterior, criza economică globală declanşată în 2008, resimţită şi în România în 2009, avea să devoaleze anumite „dezechilibre" macroeconomice, cum ar fi un deficit bugetar de aproximativ 8% în condiţiile unei creşteri economice de 7% în 2008, pe final de mandat. Perspectiva anului electoral 2008, precum şi „înţelegerile prin tranzacţii" cu susţinătorii guvernului în parlament (PSD şi PC) au condus la o politică bugetară imprudentă şi neadecvată faţă de prefigurarea crizei economice globale.

În perioada 22 decembrie 2008-1 octombrie 2009, la guvernare s-a aflat „cea mai puternică coaliţie din perioada postcomunistă, după cum a numit-o însuşi preşedintele Traian Băsescu. Guvernul Boc I era format din Partidul Social Democrat (PSD) şi Partidul Democrat Liberal (PDL) şi se baza pe o majoritate parlamentară de peste 70%. Acest cabinet supradimensionat bipartid bazat pe o coaliţie „contra-naturii", după cum o numea mass-media, a fost marcat de conflicte puternice intraguvernamentale, amplificate treptat de apropierea alegerilor parlamentare. Coaliţia guvernamentală s-a destrămat în septembrie 2009, PDL continuând să guverneze în formula unui guvern minoritar monocolor, fără susţinere parlamentară, până la alegerile prezidenţiale din decembrie 2009.

Cel de-al doilea guvern condus de Emil Boc a fost un cabinet minimal câştigător care s-a bazat pe o majoritate parlamentară extrem de fragilă, formată din PDL, UDMR, grupul parlamentar al independenţilor – UNPR şi grupul minorităţilor, care a stat tot timpul sub pecetea incertitudinii. Contrar predicţiilor iniţiale, guvernul Boc II nu şi-a pierdut sprijinul parlamentar. Dimpotrivă, a rezistat la toate moţiunile de cenzură depuse de opoziţia formată din PSD şi PNL. Impactul social negativ al

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

măsurilor economice şi financiare anti-criză, comunicarea defectuoasă cu partenerii sociali (patronate şi sindicate) şi cu mass-media, dominaţia asupra legislativului materializată prin ordonanţele de urgenţă promovate în exces (unele fiind declarate neconstituţionale ca urmare a examinării CCR), subordonarea guvernului faţă de preşedintele Traian Băsescu au condus la prăbuşirea imaginii publice a cabinetului Boc II. În cele din urmă, premierul Emil Boc şi-a prezentat demisia împreună cu toţi membrii cabinetului.

Deşi a fost învestit în funcţie de aceeaşi majoritate parlamentară care l-a susţinut pe Emil Boc şi cabinetul său vreme de mai bine de doi ani, guvernul condus de Mihai Răzvan Ungureanu, s-a prăbuşit la mai puţin de trei luni de la învestire ca urmare a unei moţiuni de cenzură depuse de opoziţia reprezentată de USL (PSD şi PNL). După demiterea guvernului Ungureanu, s-a configurat o nouă majoritate parlamentară având ca centru de putere USL, la care s-a alăturat UNPR, grupul minorităţilor şi unii parlamentari de la UDMR. Această „coaliţie de dimensiuni minime" a făcut posibilă învestirea unui cabinet condus de Victor Ponta, preşedinte al PSD şi co-preşedinte al USL. Guvernul Ponta este primul cabinet postdecembrist care guvernează în virtutea unei majorităţi parlamentare rezultată ca urmare a aprobării unei moţiuni de cenzură depusă împotriva cabinetului anterior.

Tabelul 1. Tipuri de guverne, formule guvernamentale, tipuri de coaliţi şi majorităţi parlamentare

Guvernul şi perioada	Tipul de cabinet	Formula guvernamentală	Tipul de coaliţie	Majoritate parlamentară
Petre Roman I (30.12.1989-28.06.1990)	-	-	-	-
Petre Roman II (29.06.1990-15.10.1991)	Supradimensionat, monocolor	FSN	Majoritară legeră	FSN
Theodor Stolojan (16.10.1991-15.10.1992)	Supradimensionat, bipartid	FSN+PNL	Majoritară lejeră	FSN+PNL
Nicolae	Minoritar,	FDSN	Minimal	FDSN+P

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Văcăroiu (13.11.1992-10.12.1996)	monocolor		conectată	RM+ PUNR+PSM
Victor Ciorbea (11.12.1996-15.04.1998)	Minimal câştigător, multipartid	CDR+USD + UDMR	Viabilă politic	CDR+USD+ UDMR
Radu Vasile (16.04.1998-13.12.1999)	Minimal câştigător, multipartid	CDR+USD + UDMR	Viabilă politic	CDR+USD+ UDMR
Mugur Isărescu (14.12.1999-12.12.2000)	Minimal câştigător, multipartid	CDR+USD + UDMR	Viabilă politic	CDR+USD+ UDMR
Adrian Năstase (13.12.2000-21.12.2004)	Minoritar, monocolor	PSD+PUR	Mininal câştigătoare	PSD+PUR+ UDMR
Călin Popescu-Tăriceanu I (29.12.2004-5.04.2007)	Minimal câştigător, multipartid	DA (PNL-PD)+ UDMR+PUR	Coaliţie de interval minimal	DA (PNL-PD)+ UDMR+PUR+ Minorităţi
Călin Popescu-Tăriceanu II (5.04.2007 – 22.12.2008)	Minoritar, multipartid	PNL+UDMR	Viabilă politic/ înţelegeri „ad-hoc"	PNL+UDMR+PSD + PC+Minorităţi
Emil Boc I (23.12.2008-23.12.2009)	Supradimensionat, bipartid	PDL+PSD	Majoritară lejeră	PDL+PSD
Emil Boc II (24.12.2009-9.02.2012)	Minimal câştigător	PDL+UDMR+ Minorităţi+ UNPR	Coaliţie de interval minimal	PDL+UDMR+ Minorităţi +UNPR
Mihai Răzvan Ungureanu (10.02.2012-7.05.2012)	Minimal câştigător	PDL+UDMR+ Minorităţi+ UNPR	Coaliţie de interval minimal	PDL+UDMR+ Minorităţi +UNPR
Victor Ponta (8.05.2012-	Minimal câştigător	USL (PSD+ PNL-PC)	Coaliţie de interval	USL +UNPR+

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

9.12.2012)	minimal	Minorităţi +UDMR?

Din analiza tipurilor de guverne şi a tipurilor de coaliţii guvernamentale care au funcţionat în politica românească postdecembristă, putem concluziona că acestea prezintă numeroase „deviaţii" de tipurile descrise de Lijphart sau, cum ar spune Dan Pavel, „încalcă logica instituţională obişnuită a coaliţiilor"[49]. Deşi în teorie, cu cât numărul de partide dintr-o coaliţie creşte, cu atât durata coaliţiei scade, coaliţiile multipartide din perioada guvernărilor Văcăroiu, Ciorbea, Vasile, Isărescu, Boc II au rezistat, paradoxal, mai mult decât coaliţiile supradimensionate din perioada guvernărilor Petre Roman II şi Emil Boc I. „Cea mai scurtă şi mai conflictuală coaliţie a fost cea dintre PSD şi PD(L). Ea a durat doar două luni, în ciuda faptului că era compusă doar din două partide. Cea mai lungă coaliţie, nelipsită însă de conflicte, dar în care a prevalat în ultimă instanţă consensul a fost cea din perioada 1996-2000, când numărul partidelor componente se ridica la nouă, constată politologul Dan Pavel".[50] De asemenea, afinitatea sau apropierea doctrinară a partidelor politice nu constituie un criteriu esenţial în formarea coaliţiilor guvernamentale. Ideologia este eclipsată de afinităţile personale, de „prieteniile" dintre liderii partidelor politice sau de interesele transpartinice. De exemplu, coaliţia guvernamentală pe care se sprijină cabinetul Ponta nu are nicio „logică" doctrinară, fiind constituită din partide de centru-stânga (PSD, UNPR) şi de centru-dreapta (PNL, PC), doar pentru a lupta împotriva „sistemului" condus de preşedintele Traian Băsescu. Consensul politic este mai degrabă excepţia decât regula în funcţionarea coaliţiilor guvernamentale din România, iar atunci când se realizează se bazează adesea pe „compromisuri compromiţătoare". În România postcomunistă, partidocraţia a învins democraţia.

4. Dimensiunea şi stabilitatea guvernelor în România postcomunistă

Dimensiunea şi stabilitatea guvernamentală constituie două probleme de politologie care sunt tratate în strânsă legătură cu tipologia cabinetelor şi a coaliţiilor de guvernare. Dimensiunea unui cabinet depinde de o multitudine de factori printre care complexitatea problemelor de

49 Dan Pavel, op. cit., p. 121.
50 Ibidem, p. 122.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

guvernare care necesită un răspuns în materie de administrare şi politici publice, precum şi de numărul şi ponderea partidelor care compun coaliţia guvernamentală. În cazul modelelor democratice de tip *Westminster*, care generează guverne majoritare, de obicei, monocolore, dimensiunea cabinetului nu constituie subiect de negocieri şi tranzacţii politice. În general, guvernele majoritare monocolore (SUA, Marea Britanie) sunt de mici dimensiuni (10-20 miniştri). În cazul modelelor democratice consensuale, care conduc la guverne de coaliţie, dimensiunea cabinetelor depinde de dispersia partidelor din parlament care au disponibilitatea de a forma o majoritate parlamentară necesară învestirii unui guvern. Cabinetele de coaliţie se bazează pe „regula proporţionalităţii", care ne spune că fiecare partid care participă la guvernare primeşte portofolii ministeriale proporţional cu susţinerea parlamentară pe care o are. Însă, există şi situaţii – „soluţia imorală" PUR – cînd partidele mici îşi maximizează rezultatele negociind în plus poziţii în cadrul guvernului dacă de ele depinde formarea unei majorităţi parlamentare.[51]

La rândul său, stabilitatea sau instabilitatea guvernamentală reprezintă o chestiune care depinde într-o măsură considerabilă de dimensiunea cabinetului, de tipul coaliţiei guvernamentale şi de aranjamentele politice (*political settelments*) care se stabilesc între partidele politice componente şi liderii acestora. Însă, există şi variaţiuni de la aceste „enunţuri" cu valoare teoretică. Referitor la această problematică, Jean Blondel consideră că „guvernele minoritare şi coaliţiile, care sunt într-adevăr numeroase în Europa continentală, nu sunt deloc slabe şi instabile; diferenţa în ceea ce priveşte durata între guvernele monocolore şi cele de coaliţie este semnificativă doar dacă nu se ia în considerare incidenţa remanierilor în guvernele monocolore. În plus, (...), există multe tipuri de coaliţie – ele pot fi mici sau mari, de dimensiune minimă sau supradimensionate".[52]

Dimensiunea cabinetelor, rata creşterii sau descreşterii mărimii cabinetelor diferă de la o regiune geopolitică la alta, de la un regim politic la altul, sau în funcţie de sistemul politic. Este de notorietate faptul că, regimurile comuniste funcţionau cu guverne supradimensionate din

51 Lieven De Winter, „Parties and Government Formation, Portofolio Allocation, and Policy Definition", în Kurt R. Luther, Ferdinand Müller-Rommel (ed.), Political Parties in the New Europe: Political Analytical Challenges, Oxford University Press, Oxford, 2002, p. 190.
52 Jean Blondel, op. cit., p. 292.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

nevoia de a gestiona o economie de stat centralizată. Industrializarea şi urbanizarea forţată, justificată ideologic prin necesitatea extinderii proletariatului industrial – baza partidelor comuniste, a condus la o hiperspecializare a ramurilor economice şi industriale. Această dispersie a ramurilor industriale şi-a găsit un corespondent în creşterea numărului de ministere care gestionau diverse sectoare ale economiei: ministerul minelor, ministerul industriei uşoare, ministerul industriei chimice şi petrochimice, ministerul metalurgiei etc. De exemplu, în anii '80, guvernul URSS număra nu mai puţin de 75 de membri, pe când guvernul SUA nu avea mai mult de 15 membri.[53] Nici România comunistă nu face excepţie de la caracteristica supradimensionării guvernelor comuniste.[54] În tabelul urmator, avem reprezentate dimensiunea (numărul de miniştri) cabinetelor din România postcomunistă.

Tabelul 2. Numărul de poziţii ministeriale în guvernele României după 1989

Nr. crt.	Guvernul României	Perioada	Nr. miniştri	%
1	Provizoriu (Petre Roman I)	26 decembrie 1989 – 28 iunie 1990	34	7.5
2	Petre Roman (II)	28 iunie 1990 – 16 octombrie 1991	32	7.1
3	Theodor Stolojan	16 octombrie 1991 – 19 noiembrie 1992	21	4.7
4	Nicolae Văcaroiu	19 noiembrie 1992 – 11 decembrie 1996	46	10.2
5	Victor Ciorbea	12 decembrie 1996 –17 aprilie 1998	41	9.1
6	Radu Vasile	17 aprilie 1998 –22 decembrie 1999	33	7.3
7	Mugur Isărescu	22 decembrie 1999 –28	23	5.1

53 Ibidem, p. 281.

54 Pentru acest subiect, vezi Stelian Neagoe, Istoria guvernelor României. De la începuturi 1859 şi până în zilele noastre, Editura Machiavelli, Bucureşti, 1999. Datele pot fi completate cu cele disponibile în lucrările lui Stan Stoica, România după 1989. Enciclopedie de istorie, Editura Meronia, Bucureşti, 2010 şi Nicolae C. Nicolescu, Enciclopedia şefilor de stat şi de guvern ai României, Editura Meronia, Bucureşti, 2011.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

		decembrie 2000		
8	Adrian Nastase	28 decembrie 2000 –28 decembrie 2004	53	11.8
9	C. Popescu-Tariceanu	29 decembrie 2004 – 5 aprilie 2007	40	8.9
10	C. Popescu-Tariceanu II	5 aprilie 2007 –22 dec 2008	25	5.5
11	Emil Boc	22 decembrie 2008 – 23 decembrie 2009	34	7.5
12	Emil Boc II	23 decembrie 2009 –9 februarie 2012	30	6.7
13	Mihai Răzvan Ungureanu	9 februarie 2012 –7 mai 2012	18	4
14	Victor Ponta	7 mai 2012 –prezent	21	4.7
Total	14 guverne		452	100

După cum se observă numărul de miniştri variază de la un Guvern la altul fără să existe o anumită caracteristică a acestei variaţii. De asemenea, nu putem concluziona nici asupra stabilităţii unui Guvern sau altul. Dacă cel mai mare de miniştri îl întâlnim în cadrul guvernului Nastase (2000-2004) observăm la polul opus Guvernul Ungureanu care s-a redus la doar 18 demnitari prefigurând situaţia de criză în care s-a manifestat.

Toate cele 452 de numiri ministeriale au fost ocupate de un număr de 284 de persoane din care o parte au avut mai multe mandate până la ocuparea celor 452 de poziţii. Dintre aceşti demnitari vom enumera aici pe acei miniştri care au avut mai mult de trei mandate:

Tabelul 3. Ministri care au avut mai mult de trei mandate în guvernările postcomuniste

Nume şi prenume	Număr de mandate	Nume şi prenume	Număr de mandate
Radu Mircea Berceanu	7	Anca Boagiu	3
Catalin Marian Predoiu	5	Andrei Chirica	3
Dan Nica	5	Anton	3

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

		Vatasescu	
Ion Aurel Stoica	5	Bogdan Niculescu-Duvaz	3
Traian Basescu	5	Constantin Dudu Ionescu	3
Valeriu Stoica	5	Decebal Traian Remes	3
Victor Babiuc	5	Elena Udrea	3
Adriean Videanu	4	Emil Boc	3
Alexandru Athanasiu	4	Eugen Dijmarescu	3
Andrei Marga	4	Gabriel Sandu	3
Andrei Plesu	4	Gavril Dejeu	3
Athanasie-Victor Stanculescu	4	George Crin Antonescu	3
Bela Marko	4	Gheorghe Pogea	3
Calin Popescu-Tariceanu	4	Ioan Avram Muresan	3
Cristian Diaconescu	4	Ion Caramitru	3
Dan Mircea Popescu	4	Leonard Orban	3
Gabriel Oprea	4	Marian Sarbu	3
Lazlo Borbely	4	Mircea Ciumara	3
Sorin Frunzaverde	4	Nicolae Noica	3
Vasile Blaga	4	Nicolae Spiroiu	3
Adrian Nastase	3	Petre Roman	3

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Acest tabel are relevanţă doar într-o măsură descriptivă şi poate da o imagine asupra personalităţilor care au dominat scena publică în ultimii 20 de ani. Surprinde totuşi prezenţa lui Radu Berceanu în fruntea acestui clasament *sui generis*. Precizăm că o astfel de ierarhie trebuie coroborată cu mărimea în timp a respectivelor mandate pentru a vedea longevitatea la conducere a acestor demnitari. De asemenea, trebuie să facem distincţie între prezenţa unui ministru într-un cabinet şi apariţia lui într-un cabinet cu totul nou, cu un nou prim-ministru. Deducem că, trebuie să facem diferenţa între numărul total de mandate şi numărul de mandate guvernamentale (în care simpla trecere dintr-un cabinet în altul fără schimbarea unui prim-ministru, nu se mai contabilizează). În acest sens, lista mandatelor guvernamentale completate şi cu celelalte date memnţionate mai sus, arată astfel:

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Tabelul 4. Elite ministeriale, număr de guverne şi indicatori de longevitate

Titular portofoliu ministerial	Nr. de guverne	Nr. luni	Nr. de mandate	Titular portofoliu ministerial	Nr. de guverne	Nr. luni	Nr. de mandate
Radu Mircea Berceanu	6	71	7	Calin Popescu-Tariceanu	3	28	4
Traian Basescu	5	59	5	Constantin Dudu Ionescu	3	25	3
Victor Babiuc	5	67	5	Dan Nica	3	60	5
Andrei Marga	4	36	4	Decebal Traian Remes	3	33	3
Andrei Plesu	4	46	4	George Crin Antonescu	3	36	3
Bela Marko	4	39	4	Horia Ene	3	8	2
Catalin Marian Predoiu	4	52	5	Ioan Avram Muresan	3	25	3
Cristian Diaconescu	4	22	4	Ion Aurel Stoica	3	35	5
Dan Mircea Popescu	4	85	4	Ion Caramitru	3	48	3
Gabriel Oprea	4	42	4	Leonard	3	8	3

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

				Orban			
Laszlo Borbely	4	64	4	Mihai Golu	3	22	2
Sorin Frunzaverde	4	25	4	Nicolae Noica	3	48	3
Adrian Nastase	3	76	3	Nicolae Spiroiu	3	47	3
Adriean Videanu	3	26	4	Petre Roman	3	33	3
Alexandru Athanasiu	3	54	4	Radu Toader Stroe	3	43	3
Anca Boagiu	3	44	3	Romica Tomescu	3	33	3
Andrei Chirica	3	50	4	Valeriu Stoica	3	50	5
Bogdan Niculescu-Duvaz	3	29	3	Vasile Blaga	3	51	4

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Datele prezentate în tabelele de mai sus, conturează o imagine a carierei ministeriale în guvernele României postcomuniste. Durata ministerială sau „longevitatea ministerială" depinde de o serie de factori, cei mai importanţi fiind „instabilitatea guvernamentală", „alternanţa partidelor" la guvernare, remanierile guvernamentale sau instabilitatea politică în general.[1] Din tabelul de mai sus, rezultă un număr de 14 miniştri care au contabilizat mai multe 48 de luni de mandat, având cel puţin trei prezente în guvernările postcomuniste. În momentul de faţă, există ceea ce am putea numi o „rezervă ministerială" alcătuită din foşti şi actuali miniştri care au acumulat o experienţă considerabilă în exerciţiul funcţiunii şi care, în virtutea socializării politice, vor servi ca repere politice, morale, profesionale pentru elitele guvernamentale viitoare.

Stabilitatea sau instabilitatea guvernamentală se referă la durata funcţionării unui cabinet[2], maximul fiind reprezentat de durata unei legislaturi (aproximativ 4 ani), însă se poate referi şi la durata sau longevitatea mininistrilor în funcţia publică. Într-o analiză centrată pe „elementele de continuitate şi de ruptură" din cadrul elitelor guvernamentale postcomuniste, cercetătoarea Alexandra Ionaşcu calculează „durata de viaţă" pentru fiecare guvern din perioada 1989-2004, media duratei mandatelor miniştrilor pentru fiecare guvernare, precum şi indicatorul „stabilităţii interne a cabinetelor" ca raport dintre durata medie a mandatelor şi durata de viaţă a cabinetelor.[3] Astfel, cel mai longeviv guvern postcomunist a fost Cabinetul condus de Nicolae Văcăroiu (49 de luni), urmat de Cabinetul Năstase (48 de luni), Cabinetul Tăriceanu I (27 de luni) şi Cabinetul Boc II (25 de luni). La polul opus se situează

1 Jean Blondel, op. cit., p. 289.

2 Pentru definirea şi măsurarea „stabilităţii guvernamentale", vezi lucrările: Michel Taylor, V. M. Herman, „Party system and government stability", în American Political Science Review, Vol. 65, 1971, pp. 28-37; Ian Budge, Hans Kerman, „Government Termination: Causes and efects", în Ian Budge şi Hans Kenan, Parties and Democracy. Coalition Formation and Government Functioning in Twenty States, Oxford University Press, Oxford, New York, 1990, Cap. 6, pp. 159-188.

3 Alexandra Ionaşcu, „Perenitatea moştenirii comuniste? O analiză a elitelor guvernamentale", în Elite comuniste înainte şi după 1989. Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Vol. II, Editura Polirom, Iaşi, pp. 238-241. O interesantă analiză a „stabilităţii personalului guvernamental" din perioada interbelică comparativ cu perioada postcomunistă este oferită de Alexandra Ionaşcu, „Volatilité et stabilisation du personnel gouvernamental. Les cabinets roumains: 1919-1937 et 1989-2004", în Studia Politica. Romanian Political Science Review, vol. VII, no. 1, 2007, pp. 71-94.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Cabinetul condus de Mihai Răzvan Ungureanu care a guvernat mai puţin de 3 luni (78 de zile efective). Aici, nu vom relua concluziile cercetătoarei de la Universitatea Bucureşti, care pot fi aduse la zi şi completate cu datele corespunzătoare guvernărilor din perioada 2004-2012. Ceea ce trebuie reţinut, este faptul că stabilitatea sau instabilitatea guvernamentală este un indicator important în evaluarea calităţii guvernării, în analiza comparativ-istorică a guvernărilor dintr-o perioadă determinată în timp pentru o ţară anume sau în analiza comparativă a consolidării democratice. Pentru România postcomunistă, rămâne edificator faptul că cele mai stabile guvernări au fost cele de „stânga", având ca partid principal de guvernare FDSN sau succesoarele acestuia (PDSR, PSD). Aşa cum remarca F. Abraham, guvernările Văcăroiu şi Năstase sunt „cu atât mai surprinzătoare cu cât, din punctul de vedere al algoritmului parlamentar, erau cabinete minoritare".[4] Guvernele supradimensionate Roman II şi Boc I s-au dovedit a fi cele mai instabile, ambele sfârşindu-se cu demisia premierilor în funcţie. Analiza instabilităţii guvernamentale în funcţie de cele două perioade ale postcomunismului românesc nu are o mare relevanţă deoarece tranziţia democratică (1989-1996) durează 7 ani, iar procesul de consolidare democratică (1996-prezent) durează de mai bine de 15 ani. Prin urmare, este irelevant să comparăm stabilitatea guvernamentală (indicator de durată) pentru două perioade de timp inegale.

5. În loc de concluzii

Consolidarea democraţiei reprezintă un proces eminamente focalizat pe îndeplinirea unor standarde politice: alegeri libere şi corecte, independenţa mass-media , guvernare democratică (stat de drept, eficienţă, transparenţă, corectitudine în alocarea şi cheltuierea fondurilor publice, echidistanţă), societate civilă, justiţie independentă, combaterea eficientă a corupţiei. Pentru ţările membre UE sau aspirante la dobândirea statutului de membru UE, aceste standarde sunt cunoscute sub titulatura de „criteriile politice de la Copenhaga": existenţa unor instituţii stabile, care să garanteze funcţionarea democraţiei, supremaţia legii, respectul pentru drepturile omului şi protecţia minorităţilor. Criteriile politice de la Copenhaga au fost dezvoltate mai târziu în *Tratatul de la Amsterdam* în care se afirmă că „Uniunea este fondată în baza condiţiilor de libertate,

4 Florin Abraham, op. cit., p. 305.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

democraţie, respectarea drepturile omului şi a libertăţilor fundamentale, supremaţiei legii, principii care sunt comune pentru toate statele membre" (art.6). Orice stat european care respectă aceste principii poate deveni membru al Uniunii.[5]

La 1 ianuarie 2007, când România a devenit membru cu drepturi depline al UE, îndeplinea toate aceste criterii politice, anumite rezerve fiind exprimate de responsabili europeni în ceea ce priveşte reforma justiţiei şi combaterea corupţiei. Schimbarea politică din 1996 a inclus România în categoria democraţiilor electorale („minimale"). Din acest moment, se derulează un proces de consolidare democratică care, până la aderarea la UE, prezintă un trend ascendent, de „dezvoltare a democraţiei" *(completing democracy)*. După mai bine de un deceniu de dezvoltare democratică (1996-2007), procesul de consolidare democratică din România intră într-o fază de „eroziune democratică" *(democratic erosion)* odată cu prima suspendare din funcţie a preşedintelui Traian Băsescu (mai 2007). Conflictele dintre cei doi reprezentanţi ai puterii executive – preşedinte şi premier – şi instabilitatea guvernamentală vor constitui dominantele politicii româneşti post-aderare la UE.

Preeminenţa conflictului în cadrul puterii executive, dintre preşedinte şi prim-ministru, sau în cadrul coaliţiilor guvernamentale, în detrimentul unei abordări consensuale a guvernării a condus la o eroziune democratică (*democratic erosion*), funcţionarea statului de drept fiind pusă la îndoială de partenerii externi ai României (Comisia Europeană, Departamentul de Stat al SUA). Pentru C. Preda şi S. Soare, „executivul dualist-conflictual" poate fi explicat pe baza diferenţei de legitimitate între Preşedinte şi premier: preşedintele este ales de cetăţeni, iar premierul este votat de parlamentarism după ce a fost desemnat de preşedinte.[6] La revizuirea constituţională din 2003, s-a introdus un articol care prevede că preşedintele nu-l poate demite pe premier, situaţie în care s-a creat o „constrângere formală apăsătoare pentru regim" (C. Preda). Criza cronică a puterii executive conduce la eroziune democratică sau la o consolidare

5 În acest sens, vezi site-ul http://ec.europa.eu/romania/documents/eu_romania/tema_10.pdf, ultima accesare, octombrie 2012. Criteriile de aderare la UE au fost adoptate în urma Consiliului European de la Copenhaga din iunie 2003 (Tratatul de aderare la UE a Bulgariei şi Romaniei poate fi consultate pe site-ul Institutului European din România, http://www.ier.ro/documente/Tratate/DCT_Tratat_aderare_Bg_Ro.pdf).

6 Cristian Preda, Sorina Soare, Regimul, partidele şi sistemul politic din România, Editura Nemira, Bucureşti, 2008, p. 31.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

democratică în sens negativ, cum ar spune politologul austriac Andreas Schedler.

Starea conflictuală care caracterizează nu numai Executivul, ci întreg sistemul politic românesc are drept cauză primordială aranjamentul constituţional şi legislaţia aferentă care reglementează raporturile dintre cele trei puteri (executivă, legislativă, judecătorească), dintre instituţiile fundamentale ale statului de drept (Preşedinţie, Guvern, Parlament, Justiţie, Curtea Constituţională). Cel de-al doilea referendum organizat pentru demiterea preşedintelui Traian Băsescu (iulie 2012) a demonstrat fără tăgadă conflictul constituţional deja cronicizat şi amplificat de elitele politice la cote paroxistice, precum şi urgenţa rearanjării raporturilor constituţionale dintre instituţiile statului, ţinând cont de experienţa acumulată în peste două decenii de democratizare, de realităţile politice actuale şi de exigenţele impuse de statutul euro-atlantic al României.

Protagonişti ai scenei publice, politicieni, comentatori, politologi, experţi în drept constituţional şi instituţii politice, cu toţii reclamă o clarificare a regimului politic (republică prezidenţială *versus* republică parlamentară), a structurii parlamentului (monocameral *versus* bicameral), a sistemului electoral (uninominal „pur" *versus* uninominal „compensat"), a modului de organizare administrativ-teritorială, a relaţiilor dintre autorităţile centrale şi cele locale etc. Pe scurt, se impune o revizuire a Constituţiei, legea fundamentală care descrie interacţiunile dintre instituţiile statului de drept, dintre elitele politice (parlamentare, executive) şi structurile birocratice.[7] Orice proces de reformare a ordinii constituţionale existente presupune o implicare activă a elitelor politice, guvernamentale sau neguvernamentale. Important este ca un astfel de demers să îndeplinească criteriile transparenţei, informării publice, implicării şi participării unor largi categorii de cetăţeni, legalităţii şi flexibilităţii[8] (sau „adaptabilităţii") în funcţie de diversitatea şi complexitatea vieţii politice. În acest sens, Samuel P. Huntington aprecia:

7 Cristian Preda, Introducere în ştiinţa politică, Editura Polirom, Iaşi, 2010, p. 152.

8 „Dacă vorbim despre revizuire, ne referim la o problemă importantă, şi anume cât de rigidă -sau, dacă preferaţi, cât de flexibilă- trebuie să fie o amenajare constituţională. Nu există o reţetă. Altfel spus, nu avem un indice care să descrie optimul de rigiditate al textului constituţional. Mecanismele de revizuire sunt foarte diverse. Motivul esenţial este acela că un text constituţional trebuie să asigure atât funcţionarea durabilă a instituţiilor, cât şi să facă posibilă schimbarea în interiorul regimurilor. Este vorba de o schimbare limitată, care să nu pună sub semnul întrebării profilul regimului, notează Cristian Preda" (Ibidem, p. 152).

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

„...cu cât o organizaţie şi o procedură este mai adaptabilă, cu atât este mai instituţionalizată; cu cât este mai puţin adaptabilă, cu atât este mai scăzut nivelul ei de instituţionalizare".[9]

În toată perioada de consolidare democratică, demarată în 1996 şi până în prezent, elementele de consens politic în cadrul elitelor guvernamentale din România au fost în număr de trei: 1) intrarea în NATO (2004); 2) aderarea la UE (2007); 3) perspectiva aderării la spaţiul Schengen (în curs de aprobare). De fiecare dată când a fost atins un obiectiv de interes naţional, a urmat o perioadă conflictuală. Această caracteristică a „politicii după comunism" confirmă teza lui John Higley şi colaboratorilor săi conform căreia, doar elitele politice consensuale (*Consensually United Elites*) fac posibilă funcţionarea unei democraţii consolidate. După 1989, în România, puterea a fost exercitată de elite politice dezbinate (*Disunited Elites*) care au condus la o democraţie semi-consolidată (cf. Freedom House, 2011). Per ansamblu, elitele politice autohtone par încremenite în proiectul unei tranziţii fără sfârşit, fără a dovedi că sunt capabile să propună şi să manageriezе un „proiect de ţară", post-aderare/ integrare a României în UE.

Bibliografie

Baron, David P. (1998). „Comparative Dynamics of Parlamentary Governments", în *American Political Science Review*, Vol. 92, No. 3/ September 1998.

Baron, David P. (1991)., „A Special Theory of Government Formation in Parlamentary Systems", în *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 1/ March 1991.

De Winter, Lieven (2002). „Parties and Government Formation, Portofolio Allocation, and Policy Definition", în Kurt R. Luther, Ferdinand Müller-Rommel (ed.), *Political Parties in the New Europe: Political Analytical Challenges*. Oxford: Oxford University Press.

Diaconescu, Ion. (2003). *După revoluţie*, Bucureşti: Editura Nemira.

Ian Budge, Hans Kerman. (1990), „Government Termination: Causes and efects", în Ian Budge şi Hans Kenan, *Parties and Democracy. Coalition*

9 Samuel P. Huntington, Ordinea politică a societăţilor în schimbare, Editura Polirom, Iaşi, 1999, p. 21.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Formation and Government Functioning in Twenty States, Oxford University Press, Oxford, New York.

Ionaşcu, Alexandra. (2007), „Volatilité et stabilisation du personnel gouvernamental. Les cabinets roumains: 1919-1937 et 1989-2004", în *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. VII, no. 1.

Ionaşcu, Alexandra. (2007). „Perenitatea moştenirii comuniste? O analiză a elitelor guvernamentale" în *Elite comuniste înainte şi după 1989. Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România*, Vol. II. Iaşi: Polirom.

Laver, Michael, Schofield, Norman (1992). *Multiparty Government. The Politics of Coalition in Europe*. Oxford, New York: Oxford University Press

Laver, Michael, Shepsle, Kenneth A. (1996). *Making and Breaking Governments: Cabinets and Legislatures in Parlamentary Democracie*s. Cambridge: Cambridge University Press.

Lijphard, Arend. (1999). Democraţii. Modele de guvernare majoritară şi consensuală în douăzeci şi una de ţări. Chişinău: Editura Sigma IG.

Lijphard, Arend. (2006). Modele ale democraţiei. Forme de guvernare şi funcţionare în treizeci şi şase de ţări. Iaşi: Editura Polirom.

Lijphard, Arend. (1968). „Typologies of Democratic System", *Comparative Political Studies*, Vol. I, No. 1, April 1968.

Linz, Juan şi Stepan, Alfred (1996a). Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Linz, Juan şi Stepan, Alfred (1996b). „Toward Consolidated Democracies" în *Journal of Democracy*, vol. 7, nr. 2.

McFaull, Michael. (2005), Transition from Postcommunism, in Journal of Democracy, vol. 16, no. 3.

Mungiu-Pippidi, Alina. (2002). *Politica după comunism*. Bucureşti: Editura Humanitas.

Neagoe, Stelian. (1999). Istoria guvernelor României. De la începuturi 1859 şi până în zilele noastre, Bucureşti: Editura Machiavelli.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Nicolescu, Nicolae C. (2011). *Enciclopedia şefilor de stat şi de guvern ai României*, Bucureşti: Editura Meronia.

Pavel, Dan. (2010). *Democraţia bine temperată.* Iaşi: Editura Polirom.

Pavel, Dan şi Huiu, Iulia . (2003). Nu putem reuşi decât împreună. O istorie analitică a Convenţiei Democratice, 1989-2000. Iaşi: Editura Polirom.

Pershing, Timothy. (2004). *Transitions from Authoritarian Rule and Regime Consolidation. Leaving Democracy Out*, in Brandeis Graduate Journal, vol. 2: Brandeis University, http://www.brandeis.edu/gradjournal.

Pîrvulescu, Cristian. (2006). „Democraţie fără instituţii. Scurt excurs asupra rolului instituţiilor într-o democraţie", în vol. ed. de Asociaţia Pro Democraţia, *Cartea albastră a democraţiei. Un ghid al instituţiilor publice centrale din România*, ediţia a 4-a, legislatura 2004-2008, Bucureşti: ALDO Press.

Pîrvulescu, Cristian. (2002). *Politici şi instituţii publice*. Bucureşti: Editura Trei.

Preda, Cristian. (2011). Rumânii fericiţi. Vot şi putere de la 1831 până în prezent. Iaşi: Editura Polirom.

Preda, Cristian. (2010). *Introducere în ştiinţa politică.* Iaşi: Editura Polirom.

Preda, Cristian, Soare, Sorina (2008). *Regimul, partidele şi sistemul politic din România.* Bucureşti: Editura Nemira.

Radu, Alexandru. (2000). Nevoia schimbării. Un deceniu de pluripartidism în România. Bucureşti: Editura „Ion Cristoiu".

Schedler, Andreas. (2001). „Measuring Democratic Consolidation" în *Studies in Comparative International Development*, Spring Vol. 36, No. 1, p. 66.

Schedler, Andreas. (2002). „Ce este consolidarea democratică" în *Revista Română de Ştiinţe Politice,* Vol. 2, Nr. 1, p. 122.

Schmitter, Philippe şi Karl, Terry Lynn. (1991). „What Democracy is...and is not" în *Journal of Democracy*, vol. 2, nr. 3.

Stoica, Stan. (2011). *România după 1989. Enciclopedie de istorie.* Bucureşti: Editura Meronia.

Taylor, Michel, Herman, V. M.. (1971), „Party system and government stability", în *American Political Science Review*, Vol. 65.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.

Tămaş, Sergiu. (1996). *Dicţionar politic. Instituţiile democraţiei şi cultura civică.* Bucureşti: Casa de editură şi presă Şansa S.R.L., ediţia a II-a revăzută şi adăugită.

Tănase, Stelian. (2006). *Revoluţia ca eşec. Elite şi societate*. Bucureşti: Editura Humanitas.

Tibil, George. (1995). „Conflictul elitelor şi instabilitatea politică în evoluţia modernă şi contemporană a României" în *Revista Polis*, nr.3.

Tismăneanu, Vladimir. (2005). *Revoluţiile din 1989. Între trecut şi viitor*. Iaşi: Editura Polirom.

Tismăneanu, Vladimir. (2005). Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc. Iaşi: Editura Polirom.

Vasile, Radu. (2002). Cursă pe contrasens. Amintirile unui prim-ministru. Bucureşti: Editura Humanitas.

Voicu, George. (1998). *Pluripartidismul. O teorie a democraţiei*. Bucureşti: Editura ALL.

Vrabie, Genoveva Balan, Marius. (2004). *Organizarea politico-etatică a României*. Iaşi: Editura Institutul European.

Zamfir, Cătălin. (2005). *O analiză critică a tranziţiei. Ce va fi „după"*. Iaşi: Editura Polirom.

Iftimoaei, C. (2014). Issues Concerning Government's Formation and Functioning in Romania after 1989 [Probleme privind formarea si functionarea guvernului in Romania dupa 1989]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 263-307.